

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અહેર રાજા ખીમા

વિરુદ્ધ

સૌરાષ્ટ્ર રાજ્ય

[વિવિયન બોઝ, વેંકટરામા અચ્ચર અને ચંદ્રશેખર અચ્ચર ન્યાયમૂર્તિ શ્રીઓ]

નિર્દોષ જાહેર કરવાની વિરુદ્ધ અપીલ અવકાશ-કોર્ટની સત્તા-માર્ગદર્શક સિદ્ધાંતો-ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતા (૧૮૮૮નો પાંચમો કાયદો), કલમ ૪૧૭.

બોઝ અને ચંદ્રશેખર અચ્ચર ન્યાયમૂર્તિ (વેંકટરામા આચર ન્યાયમૂર્તિ અસંમત). તે સારી રીતે નક્કી કરવામાં આવ્યું છે કે ઉચ્ચ અદાલતે કલમ - ૪૧૭ સી.આર.પી.સી. હેઠળ નિર્દોષ જાહેર કરવાના આદેશને રદ કરવો જોઈએ નહીં ફક્ત એટલા માટે છે કારણ કે તે પુરાવાની પ્રશંસા અંગે ટ્રાયલ કોર્ટથી અલગ છે; આમ કરવા માટે નોંધપાત્ર અને અનિવાર્ય કારણો હોવા જોઈએ. જ્યાં ટ્રાયલ કોર્ટ કેસની હકીકતોને વાજબી રીતે જુએ છે, ત્યાં દખલગીરી વાજબી નથી જ્યાં

સુધી અન્યથા રાખવા માટે ખરેખર મજબૂત કારણો ન હોય.

અમર સિંહ વિ. પંજાબ રાજ્ય ([૧૯૫૩] એસ. સી. આર. ૪૧૮) અને સૂરજપાલ સિંહ વિરુદ્ધ રાજ્ય ([૧૯૫૨] એસ. સી. આર. ૧૯૩) નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

ફોજદારી કેસમાં આરોપીને દરેક વાજબી શંકાનો લાભ આપવો જોઈએ અને તેથી જ્યારે તે તેના વર્તનનું વાજબી સમજૂતી આપે છે, જો કે તે તેને સાબિત કરી શકતો નથી, તો તે સમજૂતી સામાન્ય રીતે સ્વીકારવી જોઈએ સિવાય કે સંજોગો સૂચવે કે તે ખોટી છે.

પરિણામે, એવા કેસમાં જ્યાં આરોપી વ્યક્તિ પર કલમ – ૩૦૨ અને ૪૪૭ આઈ.પી.સી.હેઠળ આરોપ મૂકવામાં આવ્યો હોય.વહેલી તકે તેમની કબૂલાતને નકારી કાઢી હતી કારણ કે તેમને રાત્રે જેલની કસ્ટડીમાં રાખવાની પોલીસ ધમકીઓ આપવામાં આવી હતી અને તે બતાવવા માટે પુરાવા હતા કે પોલીસ ત્યાં તેમની પાસે પહોંચી હતી, અને તેમના દ્વારા તેમને ધમકી આપવામાં આવી હતી તેવા તેમના નિવેદનને હટાવવા માટે કંઈ નહોતું, સેશન્સ જજનો ચુકાદો કે કબૂલાત સ્વૈચ્છિક ન હતી તે વાજબી અને વાજબી હતું અને કોઈ પણ અનિવાર્ય કારણની ગેરહાજરીમાં ઉચ્ચ અદાલતે નિર્દોષ જાહેર કરવાના આદેશને રદ ન કરવો જોઈએ.

સજા કરવા લાયક પુરાવો અપુરતો હોય જેથી આરોપીને છોડી મુકવામાં આવેલ.
ન્યાયમુર્તિ વેંકટરામા અચ્ચર અનુસાર આ એવો કેસ નથી જેમાં સર્વોચ્ચ
અદાલતે બંધારણની કલમ ૧૩૬ હેઠળ દખલ કરવી જોઈએ બંધારણની કલમ,
૧૩૬ હેઠળ તેને બાકાત રાખવાના હેતુથી કલમ ૧૩૪ (૧) હેઠળની હકીકતો પર
અપીલ માટે ખાસ જોગવાઈ કરીને અને પ્રિવી કાઉન્સિલની જેમ આ અદાલત
ફોજદારી કેસોમાં હકીકતો પર વધુ અદાલત તરીકે કામ કરશે નહીં.

હકીકત એ છે કે ઉચ્ચ અદાલતમાં અપીલ નિર્દોષ જાહેર કરવાના આદેશની
વિરુદ્ધમાં હતી તેનાથી કોઈ ફરક પડતો નથી કારણ કે અપીલ કોર્ટની સત્તાઓ
તમામ અપીલમાં સમાન હોય છે, પછી ભલે તે નિર્દોષ જાહેર કરવાની વિરુદ્ધ
હોય કે દોષિત ઠેરવવાની વિરુદ્ધ હોય.

પ્રીતમ સિંહ વિરુદ્ધ રાજ્ય ([૧૯૫૦] એસ. સી. આર. ૪૫૩), શીઆ સ્વરૂપ
વિરુદ્ધ રાજા-સમ્રાટ ([૧૯૩૪] એલ. આર. ૬૧ આઈ. એ. ૩૯૮) અને નૂર
મોહમ્મદ વિરુદ્ધ સમ્રાટ (એ. આઈ. આર. ૧૯૪૫ પી. સી. ૧૫૧) પર આધાર
રાખ્યો હતો.

સૂરજપાલ સિંહના કેસમાં વપરાયેલી અભિવ્યક્તિ "અનિવાર્ય કારણો" ને માત્ર તે
કેસના સંદર્ભમાં જ વાંચવી જોઈએ અને તેને એક કઠોર સૂત્ર તરીકે ગણવું જોઈએ
નહીં જેથી કોર્ટની સત્તાઓને પ્રતિબંધિત કરી શકાય, અથવા કલમ – ૪૧૭ દ્વારા

રાજ્યને અપાયેલા અપીલના અધિકારને પ્રતિબંધિત કરી શકાય. સંહિતાની જોગવાઈ અથવા નિર્દોષ જાહેર કરવાનો ચુકાદો અનુકૂળ સ્થિતિમાં મૂકવો અને આરોપીઓને એવું રક્ષણ આપવું કે જે કાયદો તેમને પરવડી શકે તેમ નથી.આવા સૂત્રનો ઉપયોગ માત્ર હકીકતના પ્રશ્નો નક્કી કરવા માટે અપીલીય અદાલતો માટે માર્ગદર્શક સિદ્ધાંત તરીકે થઈ શકે છે.

સૂરજપાલ સિંહ વિરુદ્ધ રાજ્ય ([૧૯૫૨] એસ. સી. આર. ૧૯૩), ગણવામાં આવે છે.

પરિણામે, ઉચ્ચ ન્યાયાલય દ્વારા મેળવેલા તારણો બંધારણની કલમ ૧૩૬ હેઠળ આ અદાલત દ્વારા સમીક્ષા માટે ખુલા ન હતા અને ગુણદોષ પર લેવામાં આવેલા દષ્ટિકોણને ટેકો આપવા માટે પાછા ખેંચાયેલા કબૂલાત સિવાયના પુરાવા હોવાથી, અપીલને રદ કરવી જોઈએ.

ક્રિમિનલ અપીલેટ જ્યુરિસડિક્શન: ક્રીમીનલ અપીલ નંબર ૬૪ ઓફ ૧૯૫૫.

૧૯૫૩ની ફોજદારી અપીલ નંબર ૧૦૮માં રાજકોટ ખાતેની સૌરાષ્ટ્ર હાઈકોર્ટના ૨૭મી ફેબ્રુઆરી, ૧૯૫૪ના ચુકાદા અને આદેશમાંથી વિશેષ રજા દ્વારા અપીલ પર, જે સત્ર ન્યાયાધીશની અદાલતના સેશન્સ કેસ નંબર ૨૬/૧૯૫૨, હલાર ડિવિઝનના પમી માર્ય, ૧૯૫૩ના ચુકાદા અને આદેશમાંથી ઉદ્ભવે છે.

વી. એન. સેઠી, અપીલકર્તા તરફે.

સામાવાળા તરફે આર. ગણપતિ ઐયર અને આર. એચ. ઢેબર.

૨૨ ડિસેમ્બર ૧૯૫૫.

બોસ ન્યાયમૂર્તિ-આ અપીલમાં એકમાત્ર પ્રશ્ન એ છે કે જ્યારે ઉચ્ચ અદાલતે અપીલકર્તાને નિર્દોષ જાહેર કરવા સામે રાજ્ય દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલને મંજૂરી આપી ત્યારે અમે ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતાની કલમ ૪૧૭ હેઠળ દખલગીરી વિશે જે સિદ્ધાંતો પ્રતિપાદિત કર્યા છે શું તેને ધ્યાનમાં રાખીને કર્યા છે .અમારા મતે, તે સારી રીતે સ્થાપિત છે કે ઉચ્ચ અદાલત માટે પુરાવા અંગે અલગ દ્રષ્ટિકોણ અપનાવવો પૂરતું નથી; ટ્રાયલ કોર્ટ ખોટી હતી તેવું માનવા માટે નોંધપાત્ર અને અનિવાર્ય કારણો પાછા હોવા જોઈએ: **અમર સિંહ વિરુદ્ધ પંજાબ રાજ્ય** [૧૯૫૩] એસ. સી. આર. ૪૧૮,૪૨૩. અને જો ટ્રાયલ કોર્ટ કેસની હકીકતો પર વાજબી દ્રષ્ટિકોણ લે છે, તો કલમ ૪૧૭ હેઠળ દખલગીરી વાજબી નથી જ્યાં સુધી તે દ્રષ્ટિકોણને બદલવા માટે ખરેખર મજબૂત કારણો ન હોય: **સૂરજપાલ સિંહ વિરુદ્ધ રાજ્ય** [૧૯૫૨] એસ. સી. આર. ૧૯૩,૨૦૧.

અપીલકર્તાની સામે અહેર જેઠા સિદાની હત્યા માટે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૨૪૨ અને ૪૪૭ હેઠળ કાર્યવાહી કરવામાં આવી હતી.આ ક્ષણે હકીકતો નક્કી કરવાની જરૂર નથી.તે કહેવું પૂરતું છે કે ઉચ્ચ અદાલતે તેની દોષિતતાને પાછી

ખેંચી લીધેલી કબૂલાત અને અમુક સંજોગો પર આધારિત કરી હતી જેને વિદ્વાન ન્યાયાધીશો સમર્થનકારી માનતા હતા.

વિદ્વાન સત્ર ન્યાયાધીશો કબૂલાતને આ આધાર પર બાકાત રાખી હતી કે તે ન તો સ્વૈચ્છિક હતી કે ન તો સાચું.તેની ખોટી માન્યતા વિશે વિદ્વાન ન્યાયાધીશનો તર્ક નબળો છે.આપણને એવું લાગતું નથી કે એવી કોઈ સામગ્રી છે જેના પર તેના જૂઠાણું વિશે સકારાત્મક તારણ સુધી પહોંચી શકાય, પરંતુ જ્યારે તે કહે છે કે તે સંતુષ્ટ નથી કે તે સ્વેચ્છાએ બનાવવામાં આવ્યું હતું, ત્યારે આપણને તે માનવું અશક્ય લાગે છે કે તે એક એવો મત છે જે ન્યાયી રીતે કામ કરતું ન્યાયિક મન વાજબી રીતે પહોંચી શક્યું નથી.

તે વિશેની હકીકતો નીચે મુજબ છે.આ ગુનો ૧૮/૧૯ મે, ૧૯૫૨ની રાત્રે આચરવામાં આવ્યો હતો.પોલીસને ૧૯મી સવારે ૯-૩૦ પર જાણ કરવામાં આવી હતી.પોલીસ સ્ટેશન માત્ર ૪ માઈલ દૂર હતું અને તેઓએ તરત જ તપાસ શરૂ કરી હતી.અપીલકર્તાની ૨૦મીએ ધરપકડ કરવામાં આવી હતી.કલમ ૩૪૨, ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ હેઠળ તેમની તપાસમાં તેઓ કહે છે કે અન્ય ત્રણ વ્યક્તિઓની પણ ધરપકડ કરવામાં આવી હતી પરંતુ બાદમાં તેમને મુક્ત કરવામાં આવ્યા હતા.તેઓ ભુરા, દવાત અને કાના છે.તપાસ અધિકારીની તપાસ કરવામાં આવી ન હતી, તેથી તેને આ વિશે પૂછી શકાયો ન હતો અને મુદ્દાને આગળ વધારી શકાયો ન હતો.પરંતુ અપીલકર્તાએ આ અંગે ફરિયાદી

પક્ષના કેટલાક સાક્ષીઓની ઉલટ તપાસ કરી હતી અને વિરોધાભાસી જવાબો મેળવ્યા હતા.કાના, પી. ડબલ્યુ. જ, એ કહ્યું –

"મારી ધરપકડ કરવામાં આવી નથી.દવાત, બારાત લખમાનસિંહની પહેલા ધરપકડ કરવામાં આવી હતી. તે જ સાંજે અમે ત્રણેયને મુક્ત કરવામાં આવ્યા હતા.અમારી બિલકુલ ધરપકડ કરવામાં આવી ન હતી.

ડેવટ, પી. ડબલ્યુ. પ, એ નકારી કાઢ્યું હતું કે ક્યાં તો તેની અથવા અન્ય કોઈની ધરપકડ કરવામાં આવી હતી અને માયા, પી. ડબલ્યુ. ૧૫, એ જ વાત કહી હતી પરંતુ મેરામન, પી. ડબલ્યુ. ૧૧, એ આગ્રહ કર્યો હતો કે ડેવટની ધરપકડ કરવામાં આવી હતી.સબ ઇન્સ્પેક્ટરની ગેરહાજરીમાં ચોક્કસપણે કહેવું મુશ્કેલ છે કે અપીલકર્તા ખોટો છે.તે સ્પષ્ટ છે કે અન્ય લોકો પર ઓછામાં ઓછી શંકા હતી, ખાસ કરીને અપીલકર્તા સામે કરવામાં આવેલા મુદ્દાઓમાંનો એક મુદ્દો એ છે કે તે હત્યાની સાંજે કુહાડીને તીક્ષ્ણ કરતો જોવા મળ્યો હતો અને મેરામન, પી. ડબલ્યુ. ૧૧ કહે છે કે અપીલકર્તા માત્ર કુહાડીને જ તીક્ષ્ણ કરતો ન હતો, પરંતુ ડેવેટ પણ હતો.જો આ અપીલકર્તા સામે શંકાની બાબત હતી તો તે ડેવાટ વિરુદ્ધ પણ એટલી જ હોવી જોઈએ અને તે મુજબ આ અન્ય ધરપકડઓ વિશે અપીલકર્તાના નિવેદનમાં કંઈ અસંભવિત નથી; અને સબ-ઇન્સ્પેક્ટર આ

બાબતને સ્પષ્ટ કરવા માટે ત્યાં ન હોવાથી અપીલકર્તા જે કહે છે તે સ્વીકારવું જ યોગ્ય છે.

અપીલકર્તાને કબૂલાત નોંધવા માટે ૨૧મીએ રાત્રે ૮ વાગ્યે મેજિસ્ટ્રેટ પાસે મોકલવામાં આવ્યો હતો પરંતુ મેજિસ્ટ્રેટે ૩જી જૂન સુધી તેને રેકૉર્ડ કર્યો ન હતો.તેમની પી. ડબલ્યુ. ૨૧ તરીકે તપાસ કરવામાં આવી હતી અને સમજાવવામાં આવ્યું હતું કે અપીલકર્તાને વિચારણા માટે દસ દિવસનો સમય આપવામાં આવે.સમયની લંબાઈ અસામાન્ય છે પરંતુ આરોપી પ્રત્યેની તેની નિષ્પક્ષતા અંગે કોઈ વાંધો વાજબી રીતે ઉઠાવવામાં આવ્યો ન હોત તે હકીકત માટે ન હતી કે ન્યાયિક લોક-અપ એ પોલીસ ગાર્ડનો હવાલો ધરાવે છે જે સીધા નિયંત્રણ, આદેશો અને દેખરેખ હેઠળ છે તે જ સબ-ઇન્સ્પેક્ટર જેણે તપાસ હાથ ધરી હતી અને અગાઉ શંકા કરી હતી અને આરોપીના જણાવ્યા અનુસાર, ખરેખર અન્ય ત્રણ વ્યક્તિઓની ધરપકડ કરી હતી; અને તેમાંથી બેને હવે ફરિયાદી સાક્ષી તરીકે બોલાવવામાં આવે છે જેથી અપીલકર્તા સામે એવી બાબત વિશે જુબાની આપી શકાય કે જેના પર ફરિયાદી પક્ષ ખૂબ મહત્વ ધરાવે છે, એટલે કે કુહાડીને તીક્ષ્ણ કરવી.તેઓ પોતાની વાતોમાં અતિશયોક્તિ કરી શકે છે અથવા પોતાની જાતને વધુ શંકાથી દૂર રાખવા માટે તેમની ચિંતામાં ખોટા પુરાવા આપી શકે છે તે જોખમની અવગણના કરી શકાતી નથી.

પરંતુ તે સિવાય.આ ન્યાયિક તપાસનું વર્ણન છે જે કબૂલાત (પીડબ્લ્યુ ૨૧) નોંધાવનારા મેજિસ્ટ્રેટ આપણને આપે છે:

"એક પોલીસ ગાર્ડ ભાનવાડ જ્યુડિશિયલ લોક-અપમાં ૨૪ કલાક ફરજ પર છે. કેદીને પરિસરની દિવાલની અંદર એટલો મૂકવામાં આવે છે કે તે આખા ૨૪ કલાક બારમાંથી પોલીસને જોઈ શકે છે અને વાત કરી શકે છે.આ પોલીસ અધિકારીઓ પોલીસ સબ-ઇન્સ્પેક્ટર હેઠળ છે.એક પટ્ટાવાળા ચોકીદાર તરીકે કામ કરે છે.તે દિવસે ત્યાં ફરજ પર રહે છે.રાત્રે તે ત્યાં નથી.

કલર્ક જેલર ત્યાં હાજર રહેતો નથી.પોલીસ લોક-અપ એ જેલ અંદર જ છે.જેલના દરવાજાની અંદર પોલીસ લોક-અપ છે.પોલીસ જ્યારે ઈચ્છે ત્યારે પોલીસ લોકઅપમાં જઈ શકે છે."

હવે અપીલકર્તાએ વહેલી તકે તેની કબૂલાતને નકારી કાઢી હતી.તેમણે ૧૨-૧૨-૧૯૫૨ પર કમિટિંગ કોર્ટને લેખિત નિવેદનમાં જણાવ્યું હતું કે -

"પોલીસ દ્વારા મારી ધરપકડ બાદ મને જેલમાં મોકલી દેવામાં આવ્યો હતો.રાત્રે પોલીસ જેલમાં પહોંચીને મને તેમના નિર્દેશ મુજબ કોર્ટ સમક્ષ કબૂલાત કરવાની ધમકી આપી હતી.જો હું કબૂલાત નહીં કરું તો પોલીસે મને માર મારવાની ધમકી આપી હતી.જેના પરિણામે, ડર દ્વારા, મેં પોલીસ દ્વારા નિર્દેશિત ખોટી કબૂલાત કરી છે અને જેને હવે હું નકારી કાઢું છું.

અને ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૩૪૨ હેઠળ તેમની તપાસમાં તેમણે કહ્યું હતું કે -

"મેં કબૂલાત કરી છે કારણ કે પોલીસ મને જેલમાં મારવાની ધમકી આપી રહી હતી.

તેમણે સેશન્સ કોર્ટમાં આ નિવેદનોને પુનરાવર્તિત કર્યા.તેણે કહ્યું કે તેની ધરપકડ સમયે તેને માર મારવામાં આવ્યો હતો અને પછી તેને જેલમાં મોકલ્યા પછી તેણે કહ્યું -

"મને દરરોજ ધમકીઓ આપવામાં આવતી હતી.તેઓએ કહ્યું કે 'હત્યાનો ગુનો કબૂલ કરો .અમે તમને રિમાન્ડ પર લઈ જઈશું.તમે એક નપુંસક માણસ તરીકે જીવશો '.ત્રીજી તારીખની સવારે, તેઓ મને અસાધારણ ધમકીઓ આપ્યા પછી એક મોટા પોલીસ અધિકારી પાસે લઈ ગયા.હવે જ મને ખબર પડે છે કે તે મેજિસ્ટ્રેટ છે ".

હવે આ નિવેદનના બે મંતવ્યો લેવાનું શક્ય બની શકે છે પરંતુ દરેક ફોજદારી સુનાવણીમાં બે મહત્વપૂર્ણ પરિબલો છે જે આરોપી વ્યક્તિની તરફેણમાં ભારે વજન ધરાવે છે,પ્રથમ એ છે કે આરોપી દરેક વાજબી શંકાનો લાભ મેળવવા માટે હકદાર છે અને બીજું., એજ સિદ્ધાંતનો એક ભાગ, કે જ્યારે કોઈ આરોપી વ્યક્તિ તેના વર્તનનું વાજબી સમજૂતી આપે છે, ત્યારે ભલે તે તેના દાવાઓને સાબિત કરી શકતો નથી, પરંતુ જ્યાં સુધી સંજોગો સૂચવે નહીં કે તે ખોટા છે ત્યાં સુધી તેને સામાન્ય રીતે સ્વીકારવું જોઈએ.આ કેસમાં અપીલકર્તાએ જે કહ્યું તે અશક્ય નથી; આવી વસ્તુઓ થાય છે અને તે સમજી શકાય છે કે પોલીસે અન્ય ત્રણ વ્યક્તિઓ વચ્ચે ગુનેગારને શોધવાના તેમના પ્રયાસમાં હતાશ થઈને ચોથા

વ્યક્તિની ખાતરી કરવા માટે સંપૂર્ણ પ્રયાસ કરવો જોઈએ.અમે એમ નથી કહેતા કે અહીં આવું થયું છે.પરંતુ તે બન્યું હોઈ શકે છે તે સ્પષ્ટ છે, અને જ્યારે પોલીસ સાક્ષી પેટીમાંથી પોતાને ગેરહાજર રાખે છે અને કોસ-એક્ઝામિનેશનના તમામ પ્રયાસોને અટકાવે છે, ત્યારે અમને એવું માનવું અશક્ય લાગે છે કે એક ન્યાયાધીશ ન્યાયિક રીતે કામ કરે છે, અને આપણે ઉપર દર્શાવેલ મહત્વપૂર્ણ સિદ્ધાંતોને ધ્યાનમાં રાખીને સુનાવણી કરે છે, જ્યારે તે આ સંજોગોમાંથી તારણ કાઢે છે કે અપીલકર્તાની વાર્તા સાચી હોવાની વાજબી સંભાવના છે અને તેથી કબૂલાત સ્વૈચ્છિક ન હતી.

ઉચ્ચ અદાલતના વિદ્વાન ન્યાયાધીશો આ નિષ્કર્ષને હટાવવા માટે જે એકમાત્ર કારણ આપે છે તે એ છે કે "સૌરાષ્ટ્રમાં ન્યાયિક અને પોલીસ લોક-અપ્સને સામાન્ય રક્ષક હેઠળ મૂકવામાં આવે છે, તેમ છતાં ન્યાયિક લોક-અપ્સ મેજિસ્ટ્રેટના પ્રભારી હોય છે અને તેમની સંભાળ તેમના કલર્ક અને પ્યૂન દ્વારા કરવામાં આવે છે, જેમને અનુક્રમે જેલરો અને વોર્ડરોની ફરજો સોંપવામાં આવે છે" અને તેઓ નિષ્કર્ષ કાઢે છે –

"તેથી તે કહેવું મુશ્કેલ છે કે પોલીસ તેને અસરકારક રીતે ધમકી આપી શકી હોત."

પરંતુ વિદ્વાન ન્યાયાધીશો જે હકીકતની અવગણના કરે છે તે એ છે કે આ નિયંત્રણ માત્ર દિવસ દરમિયાન જ અસરકારક હોય છે અને રાત્રે ન તો પટ્ટાવાળા

હોય કે ન તો કારકુન; અને દિવસ દરમિયાન પણ "કારકુન-કમ-જેલર ત્યાં હાજર રહેતો નથી".અપીલકર્તાએ તેના લેખિત નિવેદનમાં જણાવ્યું હતું કે "રાત્રે પોલીસ જેલમાં પહોંચીને મને ધમકી આપી હતી વગેરે".આ નિવેદનને બદલવા માટે રેકૉર્ડ પર કંઈ નથી.જો સબ-ઇન્સ્પેક્ટર અથવા કોઈ પોલીસકર્મીની સાક્ષી તરીકે તપાસ કરવામાં આવી હોત અને અપીલકર્તાને આ વિશે તેની પૂછપરછ કરવાનું અવગણવામાં આવ્યું હોત, તો કદાચ એવું અનુમાન ઊભું થયું હોત કે આરોપીએ જે કહ્યું તે માત્ર એક વિચાર પછી હતું.પરંતુ અહીં આપણે જોઈએ છીએ કે પોલીસ દ્વારા ધમકીઓને કારણે કબૂલાતની અનૈચ્છિક પ્રકૃતિ વિશેનો આ બચાવ શરૂઆતમાં, કમિટિંગ મેજિસ્ટ્રેટની અદાલતમાં પણ ઉઠાવવામાં આવ્યો હતો, અને તે સમગ્ર રીતે ચાલુ રાખવામાં આવ્યો હતો અને અપીલકર્તાએ હાજર રહેલા એકમાત્ર સત્તાવાર સાક્ષી, એટલે કે કબૂલાત નોંધાવનારા મેજિસ્ટ્રેટની કોસ તપાસ કરીને તેના કેસના આ ભાગને મજબૂત બનાવવા માટે શક્ય તેટલું કર્યું હતું; અને તે સ્થાપિત કરવામાં સફળ રહ્યો હતો કે બળજબરી અને ધમકી માટે પૂરતી તક હતી.હકીકત એ છે કે આ બચાવ સમિતિની અદાલતમાં ઉઠાવવામાં આવ્યો હતો અને સેશન્સ કોર્ટમાં ખંડનની ગેરહાજરી એ એવી બાબત છે જેનો કાયદેસર રીતે અપીલકર્તાની તરફેણમાં ઉપયોગ કરી શકાય છે.આ સંજોગોમાં, અમને નથી લાગતું કે ઉચ્ચ અદાલતે વિદ્વાન સત્ર ન્યાયાધીશના તર્કને સ્પષ્ટપણે સ્વીકાર્યો છે અને બતાવ્યું છે કે તે ખોટો હોવાનું માનવા માટે ફરજિયાત કારણો છે; તેનાથી વિપરીત, વિદ્વાન સત્ર ન્યાયાધીશની ખચકાટ સુસ્થાપિત ન્યાયિક સિદ્ધાંતો પર આધારિત છે.

હવે કાયદો સ્પષ્ટ છે કે આરોપી વ્યક્તિ સામે કબૂલાતનો ઉપયોગ ત્યાં સુધી કરી શકાતો નથી જ્યાં સુધી કોર્ટને સંતોષ ન થાય કે તે સ્વૈચ્છિક હતું અને તે તબક્કે તે સાચું છે કે ખોટું તે પ્રશ્ન ઊભો થતો નથી.ન્યાય અને ન્યાયી રમતની આપણી ધારણાઓ માટે ઘૂણાસ્પદ છે, અને ખતરનાક પણ છે, એક માણસને કબૂલાતના બળ પર દોષિત ઠેરવવાની મંજૂરી આપવી, સિવાય કે તે સ્વેચ્છાએ કરવામાં આવે અને જ્યાં સુધી તેને ખબર ન પડે કે તે જે કંઈ પણ કહે છે તેનો ઉપયોગ તેની વિરુદ્ધ થઈ શકે છે; અને કોઈ વ્યક્તિને કબૂલાત કરવા અથવા કોઈ ધમકી અથવા બળજબરી કરવા માટે દબાણ કરવાનો કોઈ પણ સત્તાવાળા વ્યક્તિ દ્વારા કોઈ પણ પ્રયાસ એકવાર તેને અમાન્ય બનાવશે જો તે કબૂલાત કરે તે સમયે તેના મગજમાં ડર હજી પણ કાર્યરત હતો અને જો તે "તેને વાજબી લાગશે કે તેને આમ કરવાથી તે કોઈ ફાયદો મેળવશે અથવા કોઈ લૌકિક દુષ્ટતાને ટાળશે. તેની સામેની કાર્યવાહીના સંદર્ભમાં પ્રકૃતિ ":ભારતીય પુરાવા અધિનિયમ ની કલમ ૨૪. આ જ કારણ છે કે કબૂલાતના રેકોર્ડિંગને ઘણા સલામતીના ઉપાયોથી ઘેરવામાં આવે છે અને આ જ કારણ છે કે મેજિસ્ટ્રેટ સામાન્ય રીતે ચિંતન માટે સમયની મંજૂરી આપે છે અને શા માટે આરોપી વ્યક્તિને જેલ કસ્ટડીમાં મોકલી દેવામાં આવે છે અને તેને કબૂલાત કરવા માટે કહેવામાં આવે તે પહેલાં તેને તપાસ પોલીસની પહોંચની બહાર રાખવામાં આવે છે.પરંતુ આ સાવચેતીઓનું બળ ત્યારે નાશ પામે છે જ્યારે આરોપીઓને તપાસ કરતી પોલીસથી અલગ પાડવાને બદલે, તેમને તમામ વ્યવહારુ હેતુઓ માટે દસ દિવસના સમયગાળા

માટે પરત મોકલવામાં આવે છે.તે સ્વીકારી શકાય છે કે આ સદ્ભાવનાથી કરવામાં આવ્યું હતું અને અમે એમ પણ માનીએ છીએ કે પોલીસે અપીલકર્તાને ૨૧ તારીખે તેના કબૂલાતના રેકોર્ડિંગ માટે મોકલવામાં યોગ્ય કાર્યવાહી કરી હતી; તેઓ કહેવાતા "જેલ કસ્ટડી" માટે આટલા લાંબા રિમાન્ડની અપેક્ષા રાખી શક્યા ન હોત.પરંતુ તે ભાગ્યે જ મુદ્દો છે.હકીકત એ છે કે રિમાન્ડ કરવામાં આવ્યો હતો અને તેનાથી તે જ પ્રકારની તકો ખુલી ગઈ હતી જેની સામે નિયમો અને વિવેકબુદ્ધિ કહે છે કે તેની સામે રક્ષણ આપવું જોઈએ; અને, પોલીસ અન્ય લોકોની જેમ જ માનવ છે, તેથી વાજબી આશંકા વ્યક્ત કરી શકાય છે કે જો તેઓ આવી તકનો લાભ નહીં લે તો તેઓ માનવ કરતાં ઓછા હશે.

જો કબૂલાતને બાકાત રાખવામાં આવે, તો અમારા મતે, અપીલકર્તા સામે પૂરતા પુરાવા નથી કે જેના આધારે દોષિત ઠેરવી શકાય.

હવે હકીકતો નક્કી કરવી જરૂરી રહેશે.હત્યા કરાયેલ વ્યક્તિ એક જેઠા છે.તેણે સુંદર, પી. ડબલ્યુ. ૩ સાથે તેની હત્યાના લગભગ ત્રણ વર્ષ પહેલાં લગ્ન કર્યા હતા, પરંતુ અમે સમજીએ છીએ કે તે તેના પતિ સાથે રહેવા ગઈ ન હતી; કોઈપણ રીતે, તે ઘટના સમયે અપીલકર્તાના ગામ શિવમાં તેના લોકો સાથે રહેતી હતી અને તેનાથી આ જોડીને ગેરકાયદેસર પ્રેમના લાંબા સતત કોર્સ માટે તકો મળી હતી, જે શક્યતાઓ લાગે છે કે તેઓ જન્મ કરવામાં ધીમા ન હતા.પતિ ત્રણ માઈલ દૂર આવેલા કલાવાડ ગામમાં રહેતા હતા.હત્યાના સમયે સુંદરને તેના

પતિ પાસે જવાની વ્યવસ્થા કરવામાં આવી રહી હતી અને આવા પ્રસંગો માટે યોગ્ય વિધિ માટેની તૈયારીઓ ચાલી રહી હતી.ફરિયાદી પક્ષનો કેસ એ છે કે અપીલકર્તા દ્વારા આનો વિરોધ કરવામાં આવ્યો હતો જે છોકરીને પોતાના માટે ઈચ્છતો હતો; તેથી તે ૧૮/૧૯મીની રાત્રે પતિના ગામ કલાવાડ ગયો અને તેની કુહાડીથી હત્યા કરી જે ફરિયાદી પક્ષ કહે છે કે તેની છે અને જે તેઓ કહે છે કે તેણે પછીથી રજૂ કરી હતી.

બંને અદાલતો માને છે કે હેતુ સાબિત થયો છે; અને તે સ્વીકારી શકાય છે.

ત્યારબાદ ૧૮મીની સાંજે શિવ ગામમાં કાનાના ઘરે કુહાડીને તીક્ષ્ણ કરવામાં આવી હોવાના પુરાવા મળે છે.કુહાડીને કોર્ટમાં રજૂ કરવામાં આવી હતી અને ડેવેટ (પીડબ્લ્યુ ૫) આપણને જણાવે છે કે તે ભોળી હતી.હવે ગામડાના વ્યક્તિએ ભોળી કુહાડીને તીક્ષ્ણ કરે તે માં કંઈ શંકાસ્પદ કે અસામાન્ય નથી અને આપણે નિર્દેશ કર્યો છે તેમ, મેરામન (પી. ડબલ્યુ.૧૧)) કહે છે કે ડેવાત પણ એક જ સમયે અને સ્થળે કુહાડીને તીક્ષ્ણ કરી રહ્યો હતો; અને ડેવાત એ અન્ય ત્રણમાંથી એક છે જેમની સામે શંકા નિર્દેશિત કરવામાં આવી હતી; એ પણ હકીકત છે કે કુહાડીને આ ખુદ્દી રીતે તીક્ષ્ણ કરવામાં આવી હતી, જેમાં ગામના બે અજાણ્યા લોકો (બે સતવારા સાક્ષીઓ, પીડબ્લ્યુ. ૯ અને ૧૦), અપરાધને બદલે નિર્દોષતા તરફ નિર્દેશ કરે છે.

પરંતુ ફરિયાદી પક્ષ આ એકલા પર આધાર રાખતો નથી.તેમના સાક્ષીઓ કહે છે કે જ્યારે અપીલકર્તાને પૂછવામાં આવ્યું કે તે શા માટે તેની કુહાડી તીક્ષ્ણ કરી રહ્યો છે (તે જ કામ કરી રહ્યો હોવા છતાં ડેવાતને આવો જ પ્રશ્ન પૂછવામાં આવ્યો હોય તેવું લાગતું નથી) ત્યારે તેણે જવાબ આપ્યો કે તે ભગવાન શંકરને લીલો નારિયેળ અર્પણ કરવા માંગે છે.બધા સાક્ષીઓ સંમત છે કે આનું કોઈ વિશેષ મહત્વ નથી અને તેઓએ તે સમયે તેનો કોઈ ખરાબ અર્થ ગણાવ્યો ન હતો.તે માત્ર પછીની ઘટનાઓના પ્રકાશમાં જ મહત્વ પ્રાપ્ત કર્યું છે.

અહીં પણ, આપણને એવું લાગે છે કે અપીલકર્તાએ ખરેખર જે કહ્યું તે આ સાક્ષીઓ જે કહે છે તેની સાથે ભળી ગયું છે અને તેમાં કોઈ શંકા નથી કે તેણે જે કહ્યું તે પ્રામાણિકપણે માને છે.અમે આ એટલા માટે કહીએ છીએ કારણ કે સુંદર, પીડબ્લ્યુ ૩, અને તેની માતા વલી, પીડબ્લ્યુ ૨, અમને જણાવે છે કે અપીલકર્તા તે સાંજે માતા પાસે આવ્યો હતો અને નારિયેળના બદલામાં તેને આઠ આના આપ્યા હતા.એવું લાગે છે કે જ્યારે કોઈ પુત્રી તેના સસરા માટે તેના માતાપિતાનું ઘર છોડે છે ત્યારે સંબંધીઓ દ્વારા આપવામાં આવતી આ એક રૂઢિગત ભેટ છે.અપીલકર્તા સુંદર સાથે દૂરથી સંબંધિત છે અને તેથી આવી રજૂઆત સામાન્ય રહેશે, અને તે જ સાંજે, દેખીતી રીતે બીજી ઘટનાના થોડા સમય પછી કરવામાં આવી હોવાથી, અમને લાગે છે કે એક મજબૂત સંભાવના છે કે નારિયેળ અર્પણ કરવા વિશેની તેમની ટિપ્પણીનો આ સંદર્ભ હતો અને પાછળથી તેને પ્રતિજ્ઞાનો સંદર્ભ હોવાનું માનવામાં આવ્યું હતું:ગુનાનું

પુનઃનિર્માણ કરતી વ્યક્તિઓ સરળતાથી જે પ્રકારની ભૂલ કરી શકે છે અને પછી પ્રામાણિકપણે વિશ્વાસ કરી શકે છે; અને આપણે એવું વિચારવાની વધુ સંભાવના ધરાવીએ છીએ કે કદાચ આપું જ થયું હતું કારણ કે અપીલકર્તાને આભારી વર્તન ખૂબી દ્વારા ઇરાદાપૂર્વક ઠંડા લોહીવાળા ગુનાનું આયોજન કરવાથી વિપરીત છે, જ્યારે બીજી બાજુ, તે નિર્દોષતા સાથે સંપૂર્ણપણે સુસંગત છે.વાજબી શંકા ઊભી થાય છે અને અપીલકર્તા તેના લાભ માટે હકદાર છે.

આગળ સામંત, પીડબ્લ્યુ ૧૬ નો પુરાવો આવે છે, જે કહે છે કે તે રાત્રે કલાવાડની બહારના વિસ્તારમાં અપીલકર્તાને જોયો જ્યાં હત્યા કરવામાં આવી હતી.તેણે ખોટી દાઢી અને માસ્ક પહેર્યું હતું.તે ચોક્કસપણે પુરાવાનો એક મહત્વપૂર્ણ ભાગ છે પરંતુ રાત્રે વેશમાં રહેલા માણસની ઓળખને ખોટી રીતે સમજવાના જોખમની અવગણના નકારી શકાતી નથી, ખાસ કરીને કારણ કે આ સાક્ષીએ તેની ક્રોસ-પરીક્ષાના અંતે તેના નિવેદનને યોગ્ય ઠેરવતા કહ્યું:"તે વ્યક્તિ તેના જેવી જ હતી." આપણા માટે એ સ્પષ્ટ છે કે ઓળખ વિશેનું તેમનું નિવેદન અપીલકર્તાની તેમની માન્યતા પર આધારિત નથી, પરંતુ એ હકીકત પર આધારિત છે કે તેમણે એક માણસને જોયો હતો જે અપીલકર્તા જેવો દેખાતો હતો અને તેથી, જ્યારે તેમને જાણવા મળ્યું કે અપીલકર્તા શંકા હેઠળ હતો, ત્યારે તેમણે અનુમાન લગાવ્યું કે તે વ્યક્તિ અપીલકર્તા હોવો જોઈએ.પરંતુ તે જ પ્રશ્ન છે જેનો નિર્ણય કોર્ટે કરવાનો છે.આ સાક્ષીસાબિત કરવા માટે કહી શકાય તે

એકમાત્ર હકીકત એ છે કે તે રાત્રે એક માણસને ખોટી દાઢી અને માસ્ક પહેરેલો જોયો જે અપીલકર્તા જેવો દેખાતો હતો.

પછી આપણે પુનઃપ્રાપ્તિ પર આવીએ છીએ.ખોટી દાઢી અને માસ્ક ડેવતના ઘરના મેદાનમાં દફનાવવામાં આવ્યા હતા અને અપીલકર્તાએ પંચોની હાજરીમાં તે કબ્જે મેળવ્યા હોવાનું જણાઈ છે.પરંતુ તે શોધો પુરાવામાં અસ્વીકાર્ય છે કારણ કે પોલીસ પહેલેથી જ જાણતી હતી કે તેઓ ક્યાં છુપાયેલા હતા.તેમની માહિતી અપીલકર્તા પાસેથી નહીં પરંતુ ડેવાટ (અન્ય શંકાસ્પદોમાંથી એક) પાસેથી લેવામાં આવી હતી.જે રીતે પોલીસ આ શોધવા આવી તે આ હતું.ડેવટ કહે છે કે અપીલકર્તાએ તેની સામે હત્યાની કબૂલાત કરી હતી અને તેને કહ્યું હતું કે તે ત્યાં ખોટી દાઢી અને માસ્ક પહેરીને ગયો હતો અને તેણે આ ચીજવસ્તુઓને ડેવટના વડાના મેદાનમાં શમીના ઝાડ નીચે દફનાવી દીધી હતી.ડેવેટ કહે છે –

"ત્યારબાદ પોલીસે મને કલાવાડ જવા માટે બોલાવ્યો.તે સમયે રાજાની ધરપકડ કરવામાં આવી હતી. મારી પૂછપરછ કરવામાં આવી હતી.મેં તે સમયે દાઢી વિશે વાત કરી હતી.પછી પોલીસ રાજા સાથે મારા ખેતરમાં આવી."

જો મેરામન (પી. ડબલ્યુ. ૧૧), કાના (પી. ડબલ્યુ. ૪) ના મૂંઝવણભર્યા નિવેદન સાથે વાંચવામાં આવે તો, તે સમયે અથવા તેના એક દિવસ પહેલા ડેવાતની પણ ધરપકડ કરવામાં આવી હતી.સબ-ઇન્સ્પેક્ટરની તપાસ કરવામાં

આવી ન હોવાથી, અમે આને સ્પષ્ટ કરવામાં અસમર્થ છીએ અને તેથી સત્ર ન્યાયાધીશની ટીકાને મહત્વ આપવા માટે બંધાયેલા છીએ જ્યાં તેઓ કહે છે -

"જો કે, ડેવટ કબૂલ કરે છે કે તેમનું નિવેદન ૧૯મી મે ૧૯૫૨ના રોજ નોંધવામાં આવ્યું ન હતું, પરંતુ પોલીસ દ્વારા તેમની પૂછપરછ કરવામાં આવ્યા પછી જ ૨૦-૫-૧૯૫૨ પર નોંધવામાં આવ્યું હતું."

અમારા મતે, જમી વિશેના આ પુરાવા માત્ર સ્વીકાર્ય નથી, પરંતુ સામંત (પીડબ્લ્યુ. ૧૬), જે પણ મજબૂત શંકા હેઠળ હતા, અથવા અપીલકર્તા જેવા દેખાતા અન્ય કોઈ વ્યક્તિને, અપીલકર્તા માટે ભૂલથી સમજી ગયા હોવાના જોખમને બાકાત રાખવામાં આવ્યું નથી.

છેવટે, ત્યાં કુહાડીની પુનઃપ્રાપ્તિ છે.પણ આ વાત છુપાયેલી નહોતી.તેને અપીલકર્તાના ઘરમાં માટીના બરણીની પાછળ રાખવામાં આવતું હતું, જેમ સામાન્ય રીતે કોઈ પણ સામાન્ય ઘરમાં કુહાડી રાખી શકાય છે.શંકાનો એકમાત્ર મુદ્દો એ છે કે કુહાડી પર માનવ લોહીના ડાઘા હતા.પરંતુ આપણે ત્યાં જે મુશ્કેલીનો સામનો કરી રહ્યા છીએ તે એ છે કે ડાઘની હદ અને તેમની સ્થિતિ જાહેર કરવામાં આવતી નથી.કેટલાક રાસાયણિક વિશ્લેષકો જે રીતે તેમની ફરજ બજાવે છે તે ખૂબ જ ઢાળવાળી અને બિનઅસરકારક રીત પર ટિપ્પણી કરવાનો આપણને અગાઉ પ્રસંગ મળ્યો છે.આ એક અન્ય કેસ છે જેમાં જે અન્યથા મૂલ્યવાન પુરાવા હોઈ શકે છે તેની અવગણના કરવી પડશે.કુહાડી ૨૧મી તારીખ સુધી મળી ન હતી અને તે ત્યાં ઊભી હતી જ્યાં તેને ઘરના અન્ય સભ્યો સંભાળી શકતા હતા.કોઈ પણ સંજોગોમાં, ગામલોકોને વારંવાર તેમના વ્યક્તિઓ પર

કાંટામાંથી થોડો કાપ અથવા ઉઝરડા અથવા પ્રિક હોય છે અને લોહીના થોડા ટીપાં સરળતાથી કોઈને ધ્યાનમાં લીધા વિના અથવા જાણ્યા વિના કુહાડી જેવા અનુચ્છેદ માં સ્થાનાંતરિત કરી શકાય છે.આવા કિસ્સામાં મહત્વની બાબત એ છે કે જ્યાં બધું હવે આ એક હકીકત પર લટકતું જોવા મળે છે, તે લોહીની હદ અને તેની સ્થિતિ હશે.પોસ્ટમોર્ટમ દર્શાવે છે કે ઈજાઓ ઉઝરડા કરવામાં આવી હતી અને લોહી વહેતું હતું.તેથી જો આખા ખૂણે અને તેની આસપાસ લોહી હોત, તો તે એક મજબૂત સંજોગો હોત; પરંતુ જો કુહાડીના પાછળના ભાગમાં માત્ર લોહીનો એક નાનો ડાઘ હોત અને ધાર પર અથવા તેની નજીક કોઈ ન હોત, તો તે સંપૂર્ણ નિર્દોષતા માટેની પરિસ્થિતિ હોત.જ્યારે બધું આ એક મુદ્દા પર લટકતું હોય, ત્યારે આપણે પુરાવા વિના ધારી શકતા નથી કે જે ડાઘ અપરાધ અથવા નિર્દોષતા સાથે સુસંગત હોઈ શકે છે તે આપણે દોષિત પ્રકારના હોવા જોઈએ.

આ કેસમાં પુરાવાની કાળજીપૂર્વક તપાસ કરવા પર, અમે સંતુષ્ટ નથી કે સંજોગો નિર્દોષ જાહેર કરવાના નિર્ણયને રદ કરવા માટે "મજબૂત અને અનિવાર્ય કારણો" જાહેર કરે છે.અપીલની મંજૂરી છે. સજાને અને કેદને રદ કરવામાં આવે છે અને અપીલકર્તાને નિર્દોષ જાહેર કરવામાં આવે છે.

વેંકટરામા આયર જે.—મને ખેદ છે કે હું હમણાં જ આપવામાં આવેલા ચુકાદા સાથે સહમત થઈ શકતો નથી.

અપીલકર્તા કટકોરા ગામનો હતો અને પડોશી ગામ શિવમાં સુંદર નામની અપરિણીત મહિલા સાથે ઘનિષ્ઠતા વિકસાવી હતી.ત્યારબાદ, સુંદરે શિવથી લગભગ ૩ માઈલ દૂર આવેલા કલાવાડ ગામના એક જેઠા સાથે લગ્ન કર્યા

હતા.૧૯મી મે ૧૯૫૨ના રોજ સુંદરને તેના પતિના ઘરે લઈ જવાની વ્યવસ્થા કરવામાં આવી હતી અને તે હેતુ માટે જેથાના પિતા સીદા ૧૮મીએ શિવ પાસે આવ્યા હતા.ફરિયાદી પક્ષનો કેસ એ હતો કે અપીલકર્તા સુંદરને તેના પતિ સાથે જોડાતા અટકાવવા માટે મક્કમ હતો, અને તે હેતુ સાથે તે ૧૮મીની રાત્રે કલાવાડ ગયો, અને જ્યારે તે ઊંઘી રહ્યો હતો ત્યારે જેઠાને તેની કુહાડીથી મારી નાખ્યો.હત્યા બીજા દિવસે સવારે પ્રકાશમાં આવી હતી અને આ બાબતની જાણ પોલીસને કરવામાં આવી હતી.અપીલકર્તાની ૨૦-૫-૧૯૫૨ પર ધરપકડ કરવામાં આવી હતી.તેની માહિતી પર પોલીસે કટકોરા ખાતેના તેના ઘરમાંથી એક કુહાડી જપ્ત કરી હતી અને પંચનામામાં ખુલાસો થયો હતો કે તે લોહીના ડાઘા હતા જે પછીથી રાસાયણિક વિશ્લેષકને માનવના લોહી હોવાનું જાણવા મળ્યું હતું.ત્યારબાદ અપીલકર્તાએ પોલીસને ખોટી દાઢી બતાવી, જે શિવ ગામમાં એક ઝાડ નીચે દફનાવવામાં આવી હતી.આરોપ છે કે હત્યા સમયે અપીલકર્તાએ આ પહેર્યું હતું.

૨૧-૫-૧૯૫૨ પર પોલીસે અપીલકર્તાને ફર્સ્ટ-ક્લાસ મેજિસ્ટ્રેટ (પી. ડબલ્યુ. ૨૧) ને એક પત્ર સાથે મોકલ્યો, જેમાં જણાવ્યું હતું કે તે કબૂલાત કરવા માંગે છે.જોકે, મેજિસ્ટ્રેટે તેને "શાંત થવા" માટે સમય આપવાનો નિર્ણય કર્યો અને તેને ન્યાયિક લોકઅપમાં મૂક્યો.તે પછી તે બીજી જગ્યાએ ફરજ પર ગયો, અને પરત ફર્યા પછી, અપીલકર્તાની કબૂલાત નોંધી, જે નીચે મુજબ છે:

" મેં તેની વાડીમાં જઈને તેને મારી નાખ્યો છે.મેં તેને કુહાડીએ મારી નાખ્યો છે.મેં તેને સુંદરબાઈ માટે મારી નાખ્યો છે.સુંદરબાઈ જેઠાની પત્ની છે.મારા તેની સાથે

ગેરકાયદેસર સંબંધ હતા.મેં સુંદરબાઈ સાથે લગ્ન કરવાના વિચાર સાથે જેઠા સિદાની હત્યા કરી છે.મેં તેને ગરદન પર કુહાડી મારી.તે સમયે મેં કુર્તો અને પેન્ટની જોડી પહેરી હતી.હું મારા માથા પર પાઘડી વગાડું છું.મેં કૃત્રિમ દાઢી પહેરી હતી.હત્યા બાદ કૃત્રિમ દાઢીને દેવાનંદ મોપેના ખેતરમાં દફનાવવામાં આવી હતી.હું કુહાડીને મારા ઘરે લઈ ગયો."

અપીલકર્તાએ કમિટિંગ મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ આ કબૂલાત પાછી ખેંચી લીધી, જેમ કે પોલીસ માર અને ધમકીઓ હેઠળ કરવામાં આવી હતી.ત્યારબાદ તેમને તેમની સુનાવણી હાથ ધરવા માટે સેશન્સ કોર્ટ, હલાર મોકલવામાં આવ્યા હતા, જે ચાર મૂલ્યાંકનકારોની મદદથી થઈ હતી.

અપીલકર્તાએ હત્યા કરી હોવાના કોઈ સીધા પુરાવા નહોતા.જે પરિસ્થિતિજન્ય પુરાવાઓ પર ફરિયાદી પક્ષે તેના અપરાધને સ્થાપિત કરવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો તેમાં તેણે મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ કરેલી કબૂલાત, કુહાડી અને ખોટી દાઢીની જમી અને મજબૂત હેતુના અસ્તિત્વનો સમાવેશ થાય છે.આ ઉપરાંત, પુરાવાઓનો નોંધપાત્ર જથ્થો હતો કે ૧૮મી મેના રોજ અપીલકર્તા હાથમાં કુહાડી અને મોઢામાં ધમકીઓ સાથે સુંદર જ્યાં રહેતો હતો તે શિવ ગામમાં ભટકતો હતો.મૂલ્યાંકનકારોએ સર્વસંમતિથી અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે અપીલકર્તા દોષિત છે, પરંતુ સેશન્સ જજ તેમની સાથે અસંમત હતા અને જણાવ્યું હતું કે કબૂલાત ન તો સાચી હતી અને ન તો સ્વૈચ્છિક હતી, અને તેમ છતાં તેના પર શંકા કરવા માટે મજબૂત આધારો હોવા છતાં, પુરાવા તેને દોષિત ઠેરવવા માટે પૂરતા ન હતા, અને તેથી તેને નિર્દોષ જાહેર કર્યો હતો.

રાજ્ય દ્વારા આ ચુકાદા સામે સૌરાષ્ટ્રની ઉચ્ચ અદાલતમાં અપીલ કરવામાં આવી હતી.સેશન્સ જજથી અલગ વિદ્વાન ન્યાયાધીશોએ એવું માન્યું હતું કે કબૂલાત સાચી અને સ્વૈચ્છિક હતી, પુરાવાઓમાં તેની પૂરતી પુષ્ટિ હતી, અને તે સિવાય પણ, 'ફરિયાદી પક્ષ' દ્વારા સાબિત થયેલ અન્ય તથ્યો અપીલકર્તાના અપરાધને સ્થાપિત કરવા માટે પૂરતા હતા.તદનુસાર તેમણે સેશન્સ જજ દ્વારા પસાર કરાયેલા નિર્દોષ જાહેર કરવાના આદેશને રદ કર્યો, અપીલકર્તાને કલમ ૩૦૭ હેઠળ દોષિત ઠેરવ્યો અને તેને આજીવન પરિવહનની સજા ફટકારી.આ ચુકાદાની વિરુદ્ધમાં વિશેષ રજા દ્વારા હાલની અપીલ કરવામાં આવી છે.

પ્રશ્ન એ છે કે આ અદાલત જે સિદ્ધાંતો પર અનુચ્છેદ ૧૩૬ હેઠળ તેના અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરે છે તેને ધ્યાનમાં રાખીને, આ અપીલમાં દખલગીરી કરવાના આધારો છે કે કેમ.તે સિદ્ધાંતો સારી રીતે સ્થાપિત છે અને ટૂંકમાં તેનું પુનરાવર્તન કરી શકાય છે.પ્રિવી કાઉન્સિલના અધિકારક્ષેત્રને નાબૂદ કરતા પહેલા, આ દેશના કાયદામાં સામાન્ય રીતે ફોજદારી બાબતોમાં ઉચ્ચ અદાલતોના ચુકાદાઓ સામે અપીલની જોગવાઈ નહોતી.ખરેખર, ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતાની કલમ ૪૦૪ અને ૪૩૦માં વ્યક્ત કરાયેલી અને આ સંબંધમાં સિવિલ પ્રોસિજર કોડમાં અપનાવવામાં આવેલી નીતિથી અલગ પાડતી વિધાનસભાની નીતિ એ રહી છે કે ફોજદારી અપીલમાં પસાર કરાયેલા અદાલતોના નિર્ણયો અંતિમ હોવા જોઈએ અને ચોક્કસ અપવાદોને આધિન

હોવા જોઈએ, હકીકતો પર વધુ અપીલ માટે ખુલા નહીં હોય.જ્યાં સુધી ઉચ્ચ અદાલતોના ચુકાદાઓનો સંબંધ છે, ત્યાં સુધી ભારતીય કાયદાઓ દ્વારા લાદવામાં આવેલી વધુ અપીલ પરની મર્યાદા કાઉનના વિશેષાધિકારનો ઉપયોગ કરીને તેમની સામે અપીલ કરવા માટે પ્રિવી કાઉન્સિલના અધિકારક્ષેત્રને અસર કરી શકશે નહીં.તે એક સત્તા હતી જે પ્રિવી કાઉન્સિલ પાસે સમગ્ર ડોમિનિયન્સમાં અદાલતો દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશોના સંદર્ભમાં હતી, અને ન્યાયિક સમિતિએ જે મર્યાદામાં તે શક્તિનો ઉપયોગ કર્યો હતો તે લોર્ડ વોટસન દ્વારા ઈન રે અબ્રાહમ મેલોરી ડિલેટ[૧૮૮૭] ૧૨ એ. જી. ૪૫૯,૪૬૭. માં જણાવવામાં આવ્યું હતું:

"આ નિયમ વારંવાર નક્કી કરવામાં આવ્યો છે, અને તેનું નિશ્ચિતપણે પાલન કરવામાં આવ્યું છે, કે મહારાણી ફોજદારી કાર્યવાહીની પ્રક્રિયામાં સમીક્ષા અથવા દખલ કરશે નહીં, સિવાય કે તે દર્શાવવામાં આવે કે, કાનૂની પ્રક્રિયાના સ્વરૂપોની અવગણના કરીને, અથવા કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું ઉલ્લંઘન કરીને, અથવા અન્યથા, નોંધપાત્ર અને ગંભીર અન્યાય કરવામાં આવ્યો છે."

ફોજદારી બાબતોમાં ભારતીય અદાલતોના ચુકાદાઓ સામે સંખ્યાબંધ અપીલમાં આ સિદ્ધાંતોનું પાલન કરવામાં આવ્યું હતું. દલ સિંહ વિરુદ્ધ રાજા-સમ્રાટ [૧૯૧૭] એલ. આર. ૪૪ આઈ. એ. ૧૮૭,૧૪૦. માં, પ્રિવી કાઉન્સિલ,

ફોજદારી કેસમાં અપીલ સાથે વ્યવહાર કરવામાં ન્યાયિક સમિતિની પ્રથાને દર્શાવે છે., અવલોકન કર્યું:

"સામાન્ય સિદ્ધાંત સ્થાપિત થાય છે કે કાઉન્સિલમાં સાર્વભૌમ, ફોજદારી કેસોમાં ન્યાયના માર્ગની સમીક્ષા કરવાના વિશેષાધિકાર અધિકારનો ઉપયોગ કરીને, સંપૂર્ણપણે રચાયેલી ફોજદારી અપીલની અદાલતની મુક્ત રીતે અધિનિયમ કરતું નથી.વિશેષાધિકારની કવાયત ત્યાં જ થાય છે જ્યાં તે દર્શાવવામાં આવે છે કે ગંભીર અને નોંધપાત્ર પાત્રનો અન્યાય થયો છે.નીચેની અદાલત તરફથી માત્ર એક ભૂલ., ઉદાહરણ તરીકે, અયોગ્ય પુરાવાના સ્વીકારમાં, જો તે ગંભીર પાત્રના અન્યાય તરફ દોરી ન જાય તો તે પૂરતું નથી.ન તો ન્યાયિક સમિતિ હસ્તક્ષેપની સલાહ માત્ર એટલા માટે આપે છે કારણ કે તેઓએ પોતે સ્વીકારેલા પુરાવા અંગે અલગ દ્રષ્ટિકોણ અપનાવ્યો હશે.આવા પ્રશ્નો, સામાન્ય નિયમ તરીકે, નીચેની અદાલતોના અંતિમ નિર્ણય તરીકે ગણવામાં આવે છે. **તાબા સિંહ વિરુદ્ધ સમ્રાટ** [૧૯૨૪] આઈ. એલ. આર. ૪૮ બોમ. ૫૧૫.માં, લોર્ડ બકમાસ્ટરે અવલોકન કર્યું હતું કે ફોજદારી ન્યાયના વહીવટની જવાબદારી ભારતમાં અદાલતોની છે, અને જ્યાં સુધી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું ઉદ્ધન અથવા કાયદાકીય સિદ્ધાંતોનું ઉદ્ધન ન થયું હોય ત્યાં સુધી બોર્ડ દખલ કરશે નહીં. **જ્યોર્જ ગફેલર વિરુદ્ધ ધ કિંગ એ. આઈ. આર. ૧૯૪૩ પી. સી. ૨૧૧.** માં, જે નાઈજીરીયાની સુપ્રીમ કોર્ટની અપીલ હતી, સર જ્યોર્જ રેન્કિને અવલોકન કર્યું:

"તેમના લોર્ડશીપ્સે વારંવાર એવું નિવેદન આપ્યું છે કે તેઓ ક્રિમિનલ અપીલ કોર્ટ તરીકે બેસતા નથી.તેમના માટે ફોજદારી સજામાં દખલ કરવા માટે ન્યાયના

પાયાને આંચકો આપવા જેટલું અનિયમિત અથવા અપમાનજનક કંઈક હોવું જોઈએ: મોહિન્દર સિંહ વિરૂદ્ધ સમ્રાટ[૧૯૩૨] એલ. આર. ૫૯ આઈ. એ. ૨૩૩, માં ભગવાન ડુનેટીન મુજબ.સીએફ. મુહમ્મદ નવાઝ વિરૂદ્ધ સમ્રાટ [૧૯૪૧] એલ. આર. ૬૮ આઈ. એ. ૧૨૬, ૧૨૮.

આ સિદ્ધાંતો પર, પ્રિવી કાઉન્સિલે મેક્રિયા, એક્સ પાર્ટ્સ[૧૮૯૩] એલ. આર. ૨૦ આઈ. એ. ૮૦. માં જ્યુરીને ખોટી દિશાના આધારે અને મોહિન્દર સિંહ વિરૂદ્ધ સમ્રાટ[૧૯૩૨] એલ. આર. ૫૯ આઈ. એ. ૨૩૩, ૨૩૫ માં કાયદાનો ખોટો દૃષ્ટિકોણ લેવામાં આવ્યો હોવાના આધારે અપીલ કરવાની મંજૂરી આપવાનો ઇનકાર કર્યો હતો.

આમ, કાયદો સારી રીતે નક્કી કરવામાં આવ્યો હતો કે પ્રિવી કાઉન્સિલ ફોજદારી કેસોમાં ચુકાદાઓ સામેની અપીલને ધ્યાનમાં લેશે નહીં જ્યાં સુધીકાર્યવાહી અથવા કાયદાકીય સિદ્ધાંતોની અવગણના એ ન્યાયી સુનાવણીનો ઇનકાર અને ગંભીર અન્યાયમાં પરિણમે જેવી ભુલ ન હોય.બંધારણ હેઠળ, સુપ્રીમ કોર્ટની સ્થિતિ જેણે પ્રિવી કાઉન્સિલનું સ્થાન લીધું છે તે આ છે.ફોજદારી અપીલના સંદર્ભમાં પ્રિવી કાઉન્સિલ તરીકે તેના અધિકારક્ષેત્રને બે વર્ગો હેઠળ વર્ગીકૃત કરી શકાય છે, એવા કિસ્સાઓ કે જેમાં બંધારણ દ્વારા અથવા કાયદા

દ્વારા અપીલનો અધિકાર સ્પષ્ટપણે આપવામાં આવે છે, ઉદાહરણ તરીકે, બંધારણની અનુચ્છેદ ૧૩૨ (૧) અને ૧૩૪ (૧) અથવા ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતાની અનુચ્છેદ ૪૧૧-એ (૪), જેમાં અપીલનો અવકાશ અધિકાર પ્રદાન કરતા કાયદાઓની શરતો પર આધારિત હશે; અને એવા કિસ્સાઓ કે જ્યાં તેને અનુચ્છેદ ૧૩૬ હેઠળ તેની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરવા માટે કહેવામાં આવે છે, જે પ્રિવી કાઉન્સિલ દ્વારા ઉપયોગમાં લેવાતા વિશેષાધિકાર અધિકારક્ષેત્રને નોંધપાત્ર રીતે અનુરૂપ છે. જે સંદર્ભમાં ન્યાયિક સમિતિની પ્રથાને હસ્તક્ષેપના ક્ષેત્રને સૂચવવા માટે ઉપયોગી રીતે સંદર્ભિત કરી શકાય છે.

આ અદાલત દ્વારા **પ્રીતમ સિંહ વિરુદ્ધ રાજ્ય**[૧૯૫૦] એસ. સી. આર. ૪૫૮, ૪૫૮. માં આ પ્રશ્ન પર વિચાર કરવામાં આવ્યો હતો, જ્યાં કાયદો આ રીતે નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યો હતો:

"અગાઉના અનુચ્છેદ સાથે અનુચ્છેદ ૧૩૬ની કાળજીપૂર્વક તપાસ કરવા પર, તે સ્પષ્ટ જણાય છે કે આ અદાલત જે વ્યાપક વિવેકાધીન શક્તિ સાથે તેના હેઠળ રોકાણ કરવામાં આવે છે તેનો ઉપયોગ સાવચેતીપૂર્વક અને અપવાદરૂપ કિસ્સાઓમાં જ થવો જોઈએ. પ્રિવી કાઉન્સિલે સમયાંતરે ફોજદારી કેસોમાં વિશેષ રજા આપવા માટે કેટલાક સિદ્ધાંતો નિર્ધારિત કરવાનો પ્રયાસ કર્યો છે, જેની સમીક્ષા ફેડરલ કોર્ટ દ્વારા **કપિલદેવ વિરુદ્ધ ધ કિંગ**એ. આઈ. આર. ૧૯૫૦ એફ. સી. ૮૦. માં કરવામાં આવી હતી.અમારા હેતુ માટે એ કહેવું પૂરતું છે કે બંધારણીય અને વહીવટી કારણો, જે કેટલીકવાર પ્રિવી કાઉન્સિલ સાથે તોલવામાં આવે છે, તેના કારણે અમે તેમને ખૂબ કડક રીતે અનુસરવા માટે

બંધાયેલા નથી, તેમ છતાં તેમાંથી કેટલાક સિદ્ધાંતો ઘણા કિસ્સાઓમાં વિશેષ રજા આપવા માટે આ અદાલતની વિવેકબુદ્ધિનો ઉપયોગ કરવા માટે એક મજબૂત આધાર આપવા માટે ઉપયોગી છે. સામાન્ય રીતે કહીએ તો, આ અદાલત વિશેષ રજા નહીં આપે, સિવાય કે તે દર્શાવવામાં આવે કે અપવાદરૂપ અને વિશેષ સંજોગો અસ્તિત્વમાં છે, કે નોંધપાત્ર અને ગંભીર અન્યાય કરવામાં આવ્યો છે અને પ્રશ્નમાંનો કેસ તેની સામે અપીલ કરાયેલા નિર્ણયની સમીક્ષાની બાંધધરી આપવા માટે પૂરતી ગંભીરતાના લક્ષણો રજૂ કરે છે.

શરૂઆતના ફકરામાં અનુચ્છેદ ૧૩૪(૧) અગાઉનો લેખ સ્પષ્ટ રીતે અનુચ્છેદ ૧૩૪(૧) છે. અનુચ્છેદ ૧૩૪(૧) આ અદાલતને અમુક કિસ્સાઓમાં, અયોગ્ય દ્રષ્ટિએ, હકીકત અને કાયદા બંનેના પ્રશ્નો પર અપીલ કરવાનો અધિકાર પ્રદાન કરે છે, અને જો અનુચ્છેદ ૧૩૫ હેઠળ અપીલનો અવકાશ હકીકતના પ્રશ્નોની જેમ જ વધારવો હોય, તો અનુચ્છેદ ૧૩૪(૧) અનાવશ્યક બની જશે. તે સ્પષ્ટ છે કે અનુચ્છેદ ૧૩૪(૧) (એ) અને (બી) હેઠળ તથ્યો પર અપીલની જોગવાઈ કરવાનો બંધારણનો ઇરાદો અનુચ્છેદ ૧૩૫ હેઠળ તેને બાકાત રાખવાનો હતો, અને તે પ્રીતમ સિંહ વિરુદ્ધ રાજ્ય[૧૯૫૦] એસ. સી. આર. ૪૫૩, ૪૫૮. માં પહોંચેલા નિષ્કર્ષને ભારપૂર્વક સમર્થન આપે છે કે પ્રિવી કાઉન્સિલની જેમ, કોર્ટ ફોજદારી કેસોમાં તથ્યો પર અપીલની આગળની અદાલત તરીકે કામ કરશે નહીં.

આ નિર્ણયમાં પ્રતિપાદિત સિદ્ધાંતોને ધ્યાનમાં રાખીને., પ્રશ્ન એ છે કે શું હાલની અપીલમાં હાઈકોર્ટના ચુકાદામાં દખલ કરવા માટે પૂરતા આધારો છે.વિદ્વતાપૂર્ણ ન્યાયાધીશોએ અપીલમાં જે મુદ્દો નક્કી કરવાનો હતો તે એ હતો કે શું તે અપીલકર્તા હતો કે જેણે જેઠાની હત્યા કરી હતી.તે પુરાવાની પ્રશંસા તરફ વળતી હકીકતનો શુદ્ધ પ્રશ્ન છે.-ઉચ્ચ અદાલતે આ બાબતમાં સંપૂર્ણ રીતે તપાસ કરી છે, સમગ્ર પુરાવાની ઝીણવટપૂર્વક તપાસ કરી છે, અને એક ચુકાદામાં જે તે વિસ્તૃત છે તેટલો જ નજીકથી તર્કબદ્ધ છે, તે નિષ્કર્ષ પર આવ્યો છે કે અપીલકર્તાનો દોષ તમામ વાજબી શંકાની બહાર સ્થાપિત થયો છે.શું તે નિર્ણય માટે વિશેષ અપીલમાં આપણી દખલગીરી જરૂરી છે?.ના, જ્યાં સુધી આ અદાલત હકીકતો પર અપીલની અદાલત તરીકે કામ ન કરે.

પરંતુ પછી, એવી દલીલ કરવામાં આવે છે કે ઉચ્ચ અદાલત સમક્ષની અપીલ નિર્દોષ જાહેર કરવાની વિરુદ્ધમાં હતી, કે આવી અપીલ એ મર્યાદાને આધિન હતી કે નિર્દોષ જાહેર કરવાના આદેશને ઉલટાવવા માટે અનિવાર્ય કારણો હોવા જોઈએ, અને તે વિશેષ અપીલમાં આ અદાલત માટે ખુદી રહેશે કે શું તે મર્યાદાનું યોગ્ય રીતે પાલન કરવામાં આવ્યું છે કે કેમ.આ દલીલ પર, નિર્ધારણ માટે બે પ્રશ્નો ઉભા થાય છે:(૧) નિર્દોષ જાહેર કરવાના આદેશ સામે અપીલની સુનાવણી કરતી અદાલતની સત્તાઓ શું છે?અને (૨) અનુચ્છેદ ૧૩૬ હેઠળ આ અદાલત દ્વારા તે અદાલતના પ્રતિબંધના નિર્ણયની સમીક્ષા ક્યા આધારો પર કરવામાં આવે છે?

નિર્દોષ જાહેર કરવાના આદેશ સામે અપીલ કરવાનો અધિકાર રાજ્યને ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતાની કલમ ૪૧૭ દ્વારા આપવામાં આવ્યો છે અને શરતોમાં તે અનકવોસલીફાઈડ છે.તેમ છતાં, કેટલાક નિર્ણયોમાં એક સમયે એવો મત લેવામાં આવ્યો હતો કે દોષિત ઠેરવવા સામેની અપીલ કરતાં નિર્દોષ જાહેર કરવા સામેની અપીલ ઓછી તરફેણકારી સ્થિતિમાં હતી, અને નિર્દોષ જાહેર કરવાના આદેશમાં દખલ કરવી જોઈએ નહીં સિવાય કે "જ્યાં અમુક ટ્રિબ્યુનલની અક્ષમતા, મૂર્ખતા અથવા વિકૃતિ દ્વારા આવા ગેરવાજબી અથવા વિકૃત તારણો પુરાવાઓમાંથી લેવામાં આવ્યા છે જેથી ન્યાયની હકારાત્મક નિષ્ફળતા પેદા થાય", અથવા "નીચલી અદાલતે એટલી હઠીલી ભૂલ કરી છે અથવા ખોટી થઈ છે કે ન્યાયના વહીવટ અને હિતો માટે એક જ સમયે તોફાની પરિણામ ઉત્પન્ન કરે છે. જાહેર જનતા માટે ".મહારાણી વિરૂદ્ધ ગયાદિન [૧૮૮૧] આઈ. એલ. આર. ૪ એલ. ૧૪૮., મહારાણી-મહારાણી વિરૂદ્ધ રોબિન્સન [૧૮૮૪] આઈ. એલ. આર. ૧૬ એલ, કેપ્યુટી લીગલ રિમેમ્બ્રાન્સર વિરૂદ્ધ અમૂલ્યા ડવાન [૧૮૧૪] ૧૮ સી. ડબલ્યુ. એન. ૬૬૬. અને રાજા-સમ્રાટ વિરૂદ્ધ યુ. સાન વિન [૧૮૮૨] આઈ. એલ. આર. ૧૦ રંગ૩૧૨,.શીઓ સ્વરૂપ વિરૂદ્ધ-રાજા-સમ્રાટ [૧૮૩૪] એલ. આર. ૬૧ આઈ. એ. ૩૯૮,૪૦૩, ૪૦૪., પ્રિવી કાઉન્સિલ દ્વારા નક્કી કરવા માટે પ્રશ્ન ઉઠાવવામાં આવ્યો હતો કે શું ઉપરોક્ત નિર્ણયોએ કલમ ૪૧૭ હેઠળ અપીલ કરવાના રાજ્યના અધિકાર પર જે મર્યાદા મૂકી હતી તેના માટે કોઈ કાનૂની આધાર હતો કે કેમ.તેનો નકારાત્મક જવાબ આપતા, લોર્ડ રસેલે અવલોકન કર્યું હતું કે "અપીલ ટ્રિબ્યુનલ તરીકેની તેની

સત્તાઓનો ઉપયોગ કરવામાં ઉચ્ચ અદાલત પર કોઈ મર્યાદા અથવા પ્રતિબંધની સંહિતામાં કોઈ સંકેત નથી", કે 'નિર્દોષ જાહેર કરવાના આદેશની અપીલ અને દોષિત ઠરાવવામાંથી અપીલ' વચ્ચે કોઈ તફાવત કરવામાં આવ્યો નથી, અને "તે શક્તિ પર કોઈ મર્યાદા મૂકવી જોઈએ નહીં જ્યાં સુધી તે સંહિતામાં સ્પષ્ટ રીતે દર્શાવવામાં ન આવે". તેમણે પાનું ૪૦૪ પર ટિપ્પણી કરી હતી કે, "ઉચ્ચ અદાલતે અપીલ ટ્રિબ્યુનલના મંતવ્યો જેવી બાબતોને હંમેશા યોગ્ય મહત્વ અને વિચારણા આપવી જોઈએ અને કરશે. (૧) સાક્ષીની વિશ્વસનીયતા અંગે ટ્રાયલ જજ મંતવ્ય, (૨) આરોપીની તરફેણમાં નિર્દોષતાની ધારણા, તેની સુનાવણીમાં તેને નિર્દોષ જાહેર કરવામાં આવ્યો છે તે હકીકત દ્વારા ચોક્કસપણે નબળી પડતી ધારણા, (૩) આરોપીનો કોઈ પણ શંકાનો લાભ લેવાનો અધિકાર, અને (૪) સાક્ષીઓને જોવાનો ફાયદો ધરાવતા ન્યાયાધીશ દ્વારા કરવામાં આવેલા તથ્યોના તારણને ખલેલ પહોંચાડવામાં અપીલ અદાલતની ધીમી ગતિ. "

જો કે, આ નિરીક્ષણોનો અર્થ એ નથી કે નિર્દોષો સામે અપીલનો અવકાશ અન્ય અપીલ કરતા અલગ છે.તેઓ માત્ર તમામ અપીલ, દીવાની અને ફોજદારી, દોષિત ઠેરવવા અને નિર્દોષ જાહેર કરવા સામે એક્સરખી અપીલ કરવા માટે લાગુ પડતા સિદ્ધાંતોનો સમાવેશ કરે છે.આમ, જો 'એ' એ 'બી' વિરુદ્ધ પ્રોમિસરી નોટ પર દાવો દાખલ કરે છે અને બી અમલને નકારી કાઢે છે, તો તેની વાસ્તવિકતા સ્થાપિત કરવાનો બોજો વાદી પર છે.જો ટ્રાયલ જજ તેના દ્વારા રજૂ કરાયેલા પુરાવાને સ્વીકારતો નથી અને તેનો દાવો રદ કરે છે અને તે અપીલ કરે છે, તો

તેના પર હજુ પણ પુરાવા પર સાબિત કરવાનો બોજો છે કે વચન પત્ર સાચો છે, અને તે ભારને નિભાવીને તેણે બતાવવું પડશે કે તેની સામે અપીલ કરાયેલ ચુકાદો સ્પષ્ટ રીતે ખોટો છે. **નબ કિશોર મંડલ વિરુદ્ધ ઉપેન્દ્ર કિશોર મંડલ**[૧૯૨૧] ૪૨ એમ. એલ. જે. ૨૫૩,૨૫૭ (પી. સી.) માં, લોર્ડ બકમાસ્ટરે કહ્યું:

"તેમના સ્વામીની એકમાત્ર વધુ અવલોકન એ હકીકત તરફ ફરી એકવાર ધ્યાન દોરવાની ઈચ્છા છે કે અપીલમાં અપીલ કરાયેલ ચુકાદો ખોટો છે તે બતાવવાનો બોજો અપીલકર્તા પર પડે છે.જો તે માત્ર સારી રીતે સંતુલિત ગણતરીઓ બતાવી શકે છે જે એક બાજુ અથવા બીજી બાજુ ચુકાદો સાચો હોવાની સમાન સંભાવના તરફ દોરી જાય છે, તો તે સફળ થયો નથી.

આ અવલોકનોને ફોજદારી સુનાવણીમાં સ્વીકારતા, જ્યારે રાજ્ય નિર્દોષ જાહેર કરવાના આદેશ સામે અપીલ કરે છે, ત્યારે તેણે પુરાવા પર સ્થાપિત કરવું પડશે કે આરોપી દોષિત છે, અને તેને સ્થાપિત કરવા માટે, તેણે અદાલતને સંતોષ આપવો પડશે કે ટ્રાયલ કોર્ટનો ચુકાદો ખોટો છે.વારંવાર પુનરાવર્તિત અવલોકન કે નિર્દોષતાની ધારણા મજબૂત બને છે તે માત્ર ફોજદારી કાયદાના સંદર્ભમાં જણાવેલો આ સિદ્ધાંત છે.તેવી જ રીતે, અપીલ અદાલત દ્વારા મૌખિક પુરાવાના મૂલ્યાંકનના આધારે ટ્રાયલ કોર્ટના તારણ સાથે જોડવાનું વજન સમાન છે, પછી ભલે તે દીવાની મુકદ્દમામાં આપવામાં આવે કે ફોજદારી સુનાવણીમાં.સિવિલ અપીલની સુનાવણી કરતી અપીલીય અદાલતની સ્થિતિ સાથે વ્યવહાર કરતા હોય, પ્રિવી કાઉન્સિલે **બોમ્બે કોટન મેન્યુફેક્ચરિંગ કંપની વિરુદ્ધ મોતીલાલ**

શિવલાલ [૧૯૧૫] એલ. આર. જર આઈ. એ. ૧૧૦;૧૧૮. માં અપલોકન કર્યું:

"તે નિઃશંકપણે સાચું છે કે અપીલ પર હકીકત સહિત સમગ્ર કેસ અપીલ કોર્ટના અધિકારક્ષેત્રમાં છે.પરંતુ સામાન્ય રીતે કહીએ તો, ટ્રાયલ જજના તથ્યોના તારણોમાં દખલ કરવી અનિચ્છનીય છે, જે સાક્ષીઓને જુએ છે અને સાંભળે છે અને તેમના વર્તનની નોંધ લેવાની તક ધરાવે છે, ખાસ કરીને એવા કિસ્સાઓમાં કે જ્યાં મુદ્દો સરળ હોય અને વિરોધાભાસી સાક્ષીઓના એક અથવા બીજા સાથે જોડાયેલા શ્રેય પર આધાર રાખે છે. આ અપલોકનો કરવામાં તેમના સ્વામીઓને પુરાવાઓની વિચારણામાં ભારતમાં અપીલ અદાલતોની વિવેકબુદ્ધિને પ્રતિબંધિત કરવાની કોઈ ઈચ્છા નથી."

તે સ્પષ્ટ રીતે આ સિદ્ધાંતો છે જે લોર્ડ રસેલના મનમાં હતા જ્યારે તેમણે ઉપર ટાંકવામાં આવેલા **શીઓ સ્વરૂપ વિરુદ્ધ રાજા-સમ્રાટ (૧૯૩૭ એલ.આર.૬૧.આઈ.એ.૩૯૮)** માં પાનું ૪૦૪ પર અપલોકનો કર્યા હતા, અને તે નીચેના નિરીક્ષણ પરથી સ્પષ્ટ થશે:

"જો કે, આ કહેવાનો અર્થ માત્ર એટલું જ છે કે ઉચ્ચ અદાલતે અપીલના સંચાલનમાં ન્યાયના વહીવટમાં જાણીતા અને માન્ય નિયમો અને સિદ્ધાંતો અનુસાર અધિનિયમ કરવું જોઈએ અને કરશે.

ઉપર ચર્ચા કરાયેલા અવલોકનોના વિશેષ સંદર્ભ સાથે શીઓ સ્વરૂપ વિરુદ્ધ રાજા સમ્રાટ [૧૯૩૪] એલઆર ૬૧ આઈ. એ.૩૯૮ માં નિર્ણયનો અવકાશ આ રીતે પ્રિવી દ્વારા સમજાવવામાં આવ્યો હતો. નૂર મોહમ્મદ વિરુદ્ધ સમ્રાટ એ.આઈ.આર.૧૯૪૫ પી. સી. ૧૫૧ માં પરિષદ:

"શીઓ સ્વરૂપ વિરુદ્ધ રાજા-સમ્રાટ (૧) ના કેસમાં આ બોર્ડના નિર્ણય માટે અને ખાસ કરીને પૂ.૪૦૪ લોર્ડ રસેલ દ્વારા આપવામાં આવેલા ચુકાદામાં તેમના સ્વામીઓને તે બધાને ફરીથી વાંચવાની જરૂર નથી લાગતી, પરંતુ તે અવલોકન કરવા માંગે છે કે ત્યાં નિર્ધારિત શબ્દના કડક ઉપયોગમાં ખરેખર એક જ સિદ્ધાંત છે; તે એ છે કે ઉચ્ચ અદાલતને તમામ પુરાવાઓની સમીક્ષા કરવાની સંપૂર્ણ સત્તા છે જેના પર નિર્દોષતાના આદેશની સ્થાપના કરવામાં આવી હતી, અને તે નિષ્કર્ષ પર પહોંચવા માટે કે તે પુરાવા પર નિર્દોષતાના આદેશને ઉલટાવી દેવો જોઈએ.

આ સત્તાવાળાઓ તમામ વિવાદોથી આગળ સ્થાપિત કરે છે કે કલમ ૪૧૭ હેઠળ નિર્દોષતા સામેની અપીલ, અપીલ અદાલતની સત્તાઓના સંદર્ભમાં, દોષિત ઠેરવવા સામેની અપીલના સમાન ધોરણે છે.

જો કલમ ૪૧૭ હેઠળ અપીલનો સાચો અવકાશ આ છે, તો પછી "અનિવાર્ય કારણો" નો સિદ્ધાંત ક્યાં આવે છે? અને આપણે તેને તે કલમ હેઠળની અદાલતની સત્તાઓમાં કેવી રીતે ફિટ કરી શકીએ? અનિવાર્ય કારણો "શબ્દો

કાયદાકીય અભિવ્યક્તિ નથી.તેઓ કલમ ૪૧૭માં જોવા મળતા નથી.જ્યાં સુધી હું શોધી શક્યો છું, તેનો ઉપયોગ સૌપ્રથમ સૂરજપાલ સિંહ અને અન્યો વિરુદ્ધ રાજ્ય (૧૯૫૨ એસ.સી.આર.૧૯૩, ૨૦૧) માં કરવામાં આવ્યો હતો, જેમાં તેનું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું:

"તે સારી રીતે સ્થાપિત છે કે ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતાની કલમ ૪૧૭ હેઠળ અપીલમાં, ઉચ્ચ અદાલતને પુરાવાની સમીક્ષા કરવાની સંપૂર્ણ સત્તા છે, જેના આધારે નિર્દોષ જાહેર કરવાનો આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો, પરંતુ આરોપીની નિર્દોષતાની ધારણા પણ એટલી જ સારી રીતે નક્કી કરવામાં આવી છે.ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા તેને નિર્દોષ જાહેર કરીને તેને વધુ મજબૂત બનાવવામાં આવે છે, અને ટ્રાયલ કોર્ટના તારણો કે જેને સાક્ષીઓને જોવાનો અને તેમના પુરાવા સાંભળવાનો ફાયદો હતો તે માત્ર ખૂબ જ નોંધપાત્ર અને અનિવાર્ય કારણોસર ઉલટાવી શકાય છે."

શું ઉપરોક્ત ફકરામાં "અનિવાર્ય કારણો" શબ્દો કલમ ૪૧૭ હેઠળ અપીલની સુનાવણી કરતી અદાલતની સત્તાઓ પર મર્યાદા સૂચવે છે જે દોષિત ઠેરવવા સામેની અપીલની સુનાવણી કરતી અદાલતને લાગુ પડતી નથી?જો તેઓ આમ કરે છે, તો તે માત્ર જૂનો સિદ્ધાંત છે કે જે નિર્દોષતા સામે અપીલ કરે છે તે ઓછી તરફેણવાળી સ્થિતિમાં છે, નવા વસ્ત્રો પહેરે છે, અને તેને અયોગ્ય તરીકે નકારી કાઢવાના કારણો એટલા જ શક્તિશાળી છે જેટલા શીઓ સ્વરૂપ વિરુદ્ધ રાજા-સમ્રાટ [૧૯૩૪] એલ. આર. ૬૧ આઈ. એ. ૩૯૮. અને નૂર મોહમ્મદ વિરુદ્ધ સમ્રાટ [૧૯૫૨] એસ. સી. આર. ૧૯૩, ૨૦૧. માં પ્રિવી કાઉન્સિલની તરફેણ

મળી હતી.પરંતુ સંભવ છે કે આ શબ્દો વ્યક્ત કરવાનો ઇરાદો હતો, જેમ કે શીઓ સ્વરૂપ વિ. કિંગ-એમ્પરર [૧૯૩૪] એલ. આર. ૬૧ આઈ. એ. ૩૯૮. માં લોર્ડ રસેલના સમાન શબ્દો હતા, કે કલમ ૪૧૭ હેઠળ અપીલની સુનાવણી કરતી અદાલતે નિયમોનું પાલન કરવું જોઈએ, જે તમામ અપીલ અદાલતોએ ટ્રાયલ કોર્ટથી અલગ નિષ્કર્ષ પર પહોંચતા પહેલાં કરવું જોઈએ.જો એમ સમજી શકાય, તો "અનિવાર્ય કારણ" અભિવ્યક્તિ કોઈ ટિપ્પણી માટે ખુલ્લી રહેશે નહીં.દોષિત ઠેરવવા સામેની અપીલ સિવાય નિર્દોષ જાહેર કરવા સામેની અપીલ માટે તેની અરજીમાં કોઈ વિશેષ મહત્વ નહીં હોય.પરંતુ પછીના ચુકાદાઓમાં, ખાસ કરીને નીચેની અદાલતોમાં આ અભિવ્યક્તિ ટાંકવામાં આવી છે, જાણે કે તે નિર્ધારિત કરે છે કે નિર્દોષતા સામેની અપીલમાં, અપીલકર્તાને જરૂરી સાબિતીનું ધોરણ અન્ય અપીલમાં અપીલકર્તાઓ પર કાયદો જે મૂકે છે તેના કરતા ઘણું વધારે હતું, અને "અનિવાર્ય કારણો" શબ્દો અસ્પષ્ટ અને અમુક હદ સુધી અનિશ્ચિત હોવાથી, પરિણામ ભાગ્યે જ આવ્યું છે કે જ્યારે કલમ ૪૧૭ હેઠળ અપીલની સુનાવણી કરતા ન્યાયાધીશો આરોપીના અપરાધની ખાતરી કરતા હતા, ત્યારે પણ તેઓ અભિવ્યક્તિમાં સમાવિષ્ટ શ્યામ અને અજ્ઞાત પ્રતિબંધને કારણે નિર્દોષતાના આદેશને રદ કરવાથી દૂર રહ્યા હતા. આ અદાલતમાં મારી સામે આવેલી અપીલમાં મેં જે છાપ ઊભી કરી છે તે આ છે.એક આકર્ષક અને તેના સંદર્ભમાં કહેવાતા વાક્યને તેમાંથી બહાર કાઢવામાં અને તેને ન્યાયિક સૂત્રમાં સ્થાપિત કરવામાં હંમેશા જોખમ રહે છે, જાણે કે તે તેના અમલમાં સાર્વત્રિક સિદ્ધાંત મૂકે છે.અને આ ખતરો ત્યારે વધારે હોય છે જ્યારે શબ્દસમૂહ

અવ્યાખ્યાયિત મહત્વનો હોય અને પુરાવાની પ્રશંસા સાથે સંબંધિત હોય.તે લોકોના હિતમાં છે કે ગુનાઓને સજા થવી જોઈએ, અને આ હેતુ સાથે જ કલમ ૪૧૭ રાજ્યને નિર્દોષ જાહેર કરવા સામે અપીલ કરવાનો અધિકાર આપે છે."અનિવાર્ય કારણો" જેવી અભિવ્યક્તિઓ દ્વારા આ અધિકારને અવરોધિત કરવો એ માત્ર કાયદો બનાવવો જ નહીં, પરંતુ નિર્દોષ જાહેર કરવાના નિર્ણય સામે અપીલમાં આરોપીએ જે સ્પષ્ટ હેતુ રાખવો જોઈએ તેને નિષ્ફળ બનાવવો પણ હશે.તેને માત્ર તે જ અધિકારો છે જે રાજ્યને દોષિત ઠેરવવા સામેની અપીલમાં અથવા નાગરિક અપીલમાં સામાવાળા છે, અને તેને કોઈ વિશેષ રક્ષણ મળવાનું નથી.

કલમ ૪૧૭ હેઠળ અપીલના નિર્ણયને સંચાલિત કરતી કડક ફોર્મ્યુલા તરીકે "અનિવાર્ય કારણો" અભિવ્યક્તિ અંગેનો મૂળભૂત વાંધો એ છે કે તે નિર્દોષતાના ચુકાદાને અનુકૂળ સ્થિતિમાં મૂકે છે, જે કાયદો તેને સ્વીકારતો નથી, અને ટ્રાયલ કોર્ટમાં નિર્દોષતાનો આદેશ મેળવનાર આરોપીને રક્ષણ આપે છે જે કાયદો તેને આપવાનો ઇરાદો ધરાવતો ન હતો.મારા મતે, આ એક એવી પરિસ્થિતિ છે જેમાં મોટી તોફાન થવી જ જોઈએ અને જનતાના હિતોને નુકસાન થવું જ જોઈએ.

જો "અનિવાર્ય કારણો" અભિવ્યક્તિ કલમ ૪૧૭ હેઠળ અપીલની સુનાવણી કરતી અદાલતની સત્તાઓ પર પ્રતિબંધ લાદતી નથી, અને જો તેનો સાચો

અવકાશ તેને નિર્ણય પર પહોંચવામાં માર્ગદર્શન આપવાનો હોય, તો આ કોર્ટ તે નિર્ણયમાં દખલ કરી શકે છે કે કેમ તે પ્રશ્ન કોઈ મુશ્કેલી રજૂ કરતું નથી.પછી નિર્ણય પુરાવાના મૂલ્યાંકનના આધારે હકીકતના પ્રશ્ન પર એક હશે, અને આ અદાલત, **પ્રીતમ સિંહ વિરુદ્ધ રાજ્ય** [૧૯૫૦] એસ. સી. આર. ૪૫૩ માં પ્રતિપાદિત સિદ્ધાંતો પર તેમાં દખલ કરી શકશે નહીં.હકીકતમાં, આ સ્થિતિ **શીઓ સ્વરૂપ વિરુદ્ધ રાજા-સમ્રાટ** [૧૯૩૪] એલ. આર. ૬૧ આઈ. એ. ૩૯૮, અને નૂર મોહમ્મદ વિરુદ્ધ સમ્રાટ એ.આઈ.આર. ૧૯૪૫ પી.સી. ૧૫૧ ના નિર્ણયો દ્વારા તારણ કાઢવામાં આવી છે. શીઓ સ્વરૂપ વિરુદ્ધ રાજા-સમ્રાટ [૧૯૩૪] એલ. આર. ૬૧ આઈ. એ. ૩૯૮ માં, સત્ર ન્યાયાધીશે ફરિયાદી પક્ષના સાક્ષીઓને જૂઠા ગણાવ્યા હતા અને તેમના પુરાવા પર અવિશ્વાસ કરીને આરોપીઓને નિર્દોષ જાહેર કર્યા હતા.અપીલ પર, ઉચ્ચ અદાલતે પુરાવાની સમીક્ષા કરી, અને તેની સાથે જોડવાના વજન અંગે ટ્રાયલ કોર્ટથી અલગ, આરોપીને દોષિત ઠેરવ્યો.આ ચુકાદામાં દખલ કરવાનો ઇનકાર કરતા, પ્રિવી કાઉન્સિલે અવલોકન કર્યું હતું કે ભલે હાઈકોર્ટના ચુકાદામાં કોઈ સ્પષ્ટ ઉદ્દેશ ન હતો કે તેણે અપીલનો નિર્ણય કરતી વખતે અપીલ અદાલતે જે તમામ વિગતો પર વિચાર કરવો જોઈએ તે ધ્યાનમાં લીધી હતી, તેમ છતાં "એવું વિચારવાનું કોઈ કારણ નથી કે હાઈકોર્ટ તેમના હકીકતના નિષ્કર્ષ પર પહોંચવામાં તમામ યોગ્ય બાબતોને ધ્યાનમાં લેવામાં નિષ્ફળ રહી છે".**નૂર મોહમ્મદ વિરુદ્ધ સમ્રાટ** એ. આઈ. આર. ૧૯૪૫ પી. સી. ૧૫૧. માં, ઉચ્ચ અદાલતના ચુકાદામાં એવું જાહેર કરવામાં આવ્યું ન હતું કે તેણે **શીઓ સ્વરૂપ વિરુદ્ધ રાજા-સમ્રાટ**

[૧૯૩૪] એલ. આર. ૬૧ આઈ. એ. ૩૯૮. માં પાનું ૪૦૪ પર લોર્ડ રસેલ દ્વારા ઉલ્લેખિત બાબતોને ધ્યાનમાં લીધી હતી.તેમ છતાં, પ્રિવી કાઉન્સિલે નિરીક્ષણ કરીને અપીલને ફગાવી દીધી:

"વર્તમાન કેસમાં હાઈકોર્ટનો ચુકાદો દર્શાવે છે કે તેઓ સાક્ષીઓના જૂથ, પટવારી અને અન્ય ત્રણ કથિત સાક્ષીઓ પર અવિશ્વાસ કરવા માટે સેશન્સ જજ દ્વારા આપવામાં આવેલા કારણો સાથે વિગતવાર વ્યવહાર કરવા માટે પીડાઈ રહ્યા છે.તેઓએ તેમની સાથે વિગતવાર વ્યવહાર કર્યો છે, તેમના ચુકાદાની સામે દર્શાવ્યું છે કે આ કેસમાં એવું માનવાની જરૂર નથી કે તેઓએ તેમની ફરજ બજાવી નથી....."

આ નિર્ણયો એ સ્થિતિ માટે સત્તાવાળાઓ છે કે જ્યારે કલમ ૪૧૭ હેઠળ અપીલમાં અદાલત પુરાવાને ધ્યાનમાં લે છે અને તેના પોતાના નિષ્કર્ષ પર આવે છે ત્યારે તેના દ્વારા નોંધાયેલા તારણો, જ્યારે તેઓ નિર્દોષતાના આદેશને ઉલટાવી દે છે ત્યારે પણ, વિશેષ અપીલમાં દખલ માટે ખુદા નથી.જો કાયદો ઉલટાવાના તે આદેશો સામેના તથ્યો પર વધુ અપીલ પ્રદાન કરે તો વિવિધ વિચારણાઓ ઊભી થઈ હોત, જે કિસ્સામાં અપીલ અદાલત દ્વારા પુરાવાની પ્રશંસા એ ઉચ્ચ અદાલતમાં સમીક્ષા માટે ખુદી હશે.પહેલેથી જ જણાવ્યા મુજબ, અનુચ્છેદ ૧૩૨ (૧) અને ૧૩૪ (૧) (એ) અને (બી) હેઠળ અપીલમાં સ્થિતિ હશે, પરંતુ જ્યાં, હાલમાં, તથ્યો પર કોઈ અપીલ આપવામાં

આવી નથી, ત્યાં ઉચ્ચ ન્યાયાલયનો નિર્ણય અનુચ્છેદ ૧૩૬ હેઠળ આ અદાલત દ્વારા સમીક્ષા માટે ખુલ્લો નથી, કારણ કે વિદ્વતાપૂર્ણ ન્યાયાધીશોના નિર્દોષ જાહેર કરવાના આદેશને ઉલટાવવા માટે કોઈ અનિવાર્ય કારણો ન હતા.

આ અપીલને રદ કરવા માટે આ પૂરતું છે.પરંતુ, પુરાવાઓ પર ધ્યાન આપ્યા પછી, મારો અભિપ્રાય છે કે ગુણદોષની દ્રષ્ટિએ પણ હાઈકોર્ટનો નિર્ણય સાચો છે.અપીલકર્તા સામેના પુરાવા સંપૂર્ણપણે પરિસ્થિતિજન્ય છે, અને તેમાં મુખ્યત્વે (૧) મજબૂત હેતુના અસ્તિત્વ (૨) હત્યા કરવામાં આવી તે દિવસે અપીલકર્તાનું વર્તન, (૩) અપીલકર્તાના કહેવા પર લોહીથી ખરડાયેલી કુહાડી અને ખોટી દાઢીની વસૂલાત, અને (૪) મેજિસ્ટ્રેટ, પી. ડબલ્યુ. ૨૧ સમક્ષ તેણે કરેલી કબૂલાતનો સમાવેશ થાય છે.ઉપરોક્ત બાબતોને ગંભીરતાથી લેતા, તે ફરિયાદી પક્ષનો કેસ છે કે અપીલકર્તા સુંદર સાથે આત્મીયતાની શરતો પર જીવી રહ્યો હતો, અને કારણ કે તેણીને ૧૮ મી મે ૧૯૫૨ ના રોજ તેના પતિ સાથે જોડાવા માટે કલાવાડ લઈ જવામાં આવી હતી, તે તેની સાથે દૂર કરવા માંગતો હતો.અપીલકર્તાએ સ્વીકાર્યું કે તેનો સુંદર સાથે કેટલાક વર્ષોથી ગેરકાયદેસર સંબંધ હતો, અને સેશન્સ જજે પણ ફરિયાદી પક્ષના પુરાવાના આધારે પોતાને શોધી કાઢ્યું કે અપીલકર્તા ૧૮મીની રાત્રે ખૂબ જ ઉશ્કેરાઈ ગયો હતો.સંખ્યાબંધ સાક્ષીઓએ જુબાની આપી હતી કે તેઓએ તેને ૧૮-૫-૧૯૫૨ પર શિવને તેની કુહાડી તીક્ષ્ણ કરતા જોયો હતો, અને જ્યારે પૂછપરછ કરવામાં આવી ત્યારે તેણે કહ્યું હતું કે તે મહાદેવજીને લીલો નારિયેળ અર્પણ કરવા જઈ રહ્યો છે,

"અભિવ્યક્તિ કરી શકે છે" વિદ્વાન ન્યાયાધીશો કહે છે "જેનો સામાન્ય બોલચાલમાં અર્થ થાય છે માથું બલિદાન".અપીલકર્તાએ નકારી કાઢ્યું હતું કે તે ૧૮મીએ શિવા પાસે ગયો હતો, પરંતુ તેના નિવેદન પર સેશન્સ જજ દ્વારા અવિશ્વાસ કરવામાં આવ્યો હતો, જે ફરિયાદી પક્ષના સાક્ષીઓની ગુણવત્તા અને સંખ્યાથી પ્રભાવિત થયા હતા અને બંને અદાલતોએ આ મુદ્દા પર તેમના પુરાવા સ્વીકારવા સંમતિ આપી છે.

કુહાડીની વસૂલાત માટે, અપીલકર્તાએ તે સ્વીકાર્યું હતું, પરંતુ તેણે કલમ ૩૪૨ હેઠળ તેની તપાસમાં જણાવ્યું હતું કે જ્યારે તેણે પોલીસને બતાવ્યું ત્યારે તેના પર લોહી નહોતું.સેશન્સ જજ, આ નિવેદન સ્વીકારવા તૈયાર ન હતા અને નિરીક્ષણ કર્યું:

"આરોપી કબૂલ કરે છે કે આ તેની કુહાડી છે.રાસાયણિક વિશ્લેષણના પ્રકાશમાં, તેમાં કોઈ શંકા નથી કે કુહાડી પર માનવ લોહીના ડાઘા હતા.તેનો ઉલ્લેખ આંક – ૨૧ ના પંચનામામાં પણ કરવામાં આવ્યો છે પંચને શંકા હતી કે આ કુહાડી પર માનવ લોહીના નિશાન છે.

પરંતુ તેમ છતાં, તેમણે આ પુરાવાના મૂલ્યને નકારી કાઢ્યું, કારણ કે તેમના મતે, અમુક સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખીને "કુહાડી પર માનવ લોહીની હાજરી કોઈ પણ રીતે નિર્ણાયક નથી", અને "શ્રેષ્ઠ રીતે તે આરોપી સામે શંકા ઉભી કરે છે".તે ત્રણ સંજોગો છે:સૌપ્રથમ, જે પંચે કટકોરા ખાતે જમી જોઈ હતી તે

કલાવાડનો હતો, અને ટીકા એ છે કે સ્થાનિક પંચને તે જ જોવા મળ્યું હોવું જોઈએ.ઉચ્ચ ન્યાયાલયના વિદ્વાન ન્યાયાધીશોએ આ ટીકા વિશે વધારે વિચાર્યું ન હતું, કારણ કે કાલાવાડ ખાતે અપીલકર્તા દ્વારા આપવામાં આવેલા નિવેદનના અનુસરણમાં કટકોરા ખાતે વસૂલાત કરવી પડી હતી, અને પોલીસે વાજબી રીતે વિચાર્યું હશે કે બંને સ્થળોએ એક જ પંચ હાજર હોવો જોઈએ.સત્ર ન્યાયાધીશે પંચના પુરાવાનો સ્વીકાર કર્યો છે કે કુહાડીના જમી સમયે લોહીના ડાઘા હતા, આ મુદ્દા પર તેમની ટીકામાં તથ્યનો અભાવ છે.બીજું, જોકે જમી ૨૧-૫-૧૯૫૨ પર કરવામાં આવી હતી, તે માત્ર ૨૭-૫-૧૯૫૨ પર અહેવાલ માટે તબીબી અધિકારીને મોકલવામાં આવી હતી, અને વિલંબ શંકાસ્પદ છે.આ ટીકાને અનુસરવી મુશ્કેલ છે.જ્યારે એકવાર નિષ્કર્ષ પર પહોંચી જાય છે કે જ્યારે કુહાડી મળી આવી ત્યારે તેના પર લોહી હતું, ત્યારે આ ટીકાનો કોઈ અર્થ નથી, સિવાય કે તે સૂચવે છે કે જમી સમયે પોલીસને કુહાડી પરનું લોહી ધોવા માટે થોડો સમય લાગ્યો અને માનવ લોહીને બદલવા માટે સમય લાગ્યો હતો, .આવા વિચિત્ર સૂચનને ટેકો આપવા માટે પુરાવાઓમાં કંઈ નથી, અને વિદ્વાન ન્યાયાધીશોએ અવલોકન કર્યું છે તેમ, જો પોલીસ લોહી બદલવા માંગતી હોત, તો તેઓએ તેના પર આટલો સમય લીધો ન હોત.

ત્રીજું, રાસાયણિક વિશ્લેષકને લોહી મોકલતી વખતે, તબીબી અધિકારીએ લોહીના સ્કેપિંગ્સ ધરાવતું પાર્સલ રેલવે સ્ટેશન પર મોકલ્યું, તેના પોતાના શિપાઈ અથવા હોસ્પિટલમાં કમ્પાઉન્ડર દ્વારા નહીં, પરંતુ સ્થાનિક પોલીસ

દ્વારા, અને તે, સેશન્સ જજ અનુસાર, એક શંકાસ્પદ સંજોગો છે.બોમ્બે ખાતેના રાસાયણિક વિશ્લેષક દ્વારા પાર્સલ અકબંધ પ્રાપ્ત થયું હોવાથી, ટીકાનો મુદ્દો શું છે તે જોવાનું મુશ્કેલ છે.સત્ર ન્યાયાધીશ પોતે નિરીક્ષણ કરે છે:

"હું માનતો નથી કે પોલીસે આ પાર્સલને અટકાવ્યું છે અને તેમણે જાણીજોઈને માનવ લોહીથી કુહાડી મોકલી છે.જો કે, તેમાં કોઈ શંકા નથી કે ડૉક્ટર દ્વારા અપનાવવામાં આવેલી પ્રક્રિયા ખોટી છે, અને તે તોફાન કરવા સક્ષમ છે ".

તે સમજાવવામાં આવ્યું નથી અને આ કિસ્સામાં તે તોફાન શું હોઈ શકે તે દેવી કરવું શક્ય નથી.અને જ્યાં સુધી પોલીસ ન હોય ત્યાં સુધી તોફાન કરનાર કોણ હોઈ શકે?સેશન્સ જજે જણાવ્યું હતું કે તેઓ પોલીસ વિરુદ્ધ કરવામાં આવેલા સૂચન પર વિશ્વાસ કરતા નથી, પરંતુ તેમ છતાં તે તેમની ટિપ્પણી અંતર્ગતની ધારણા છે."ઈજા થવાની ચિંતા, હુમલો કરવાનો ડર "પરિસ્થિતિનું યોગ્ય રીતે વર્ણન કરશે.વિદ્વાન ન્યાયાધીશો સત્ર ન્યાયાધીશના તર્ક સાથે અસંમત હતા, અને એવું માન્યું હતું કે અપીલકર્તાએ કુહાડીની વસૂલાતનો સ્વીકાર કર્યો હતો અને તે સમયે તેના પર માનવ લોહી હતું, તે તેના અપરાધ તરફ નિર્દેશ કરતા સ્પષ્ટ અને નક્કર પુરાવા હતા.મને આ તર્કનો કોઈ જવાબ મળતો નથી.

અહીં થોભીને, તે જોવા મળશે કે લોહીથી ખરડાયેલી કુહાડીની જમીના પ્રશ્નની ચર્ચા કરતી વખતે, ખરેખર સમગ્ર ચુકાદાની જેમ, વિદ્વાન સત્ર ન્યાયાધીશે પોલીસ પ્રત્યે અવિશ્વાસનું વલણ અપનાવ્યું છે, જેના માટે પુરાવાઓમાં કોઈ

વાજબીપણું શોધવું મુશ્કેલ છે-એક વલણ, જે મને કહેવાનો અફસોસ છે, તે તાબાના મેજિસ્ટ્રેટના ચુકાદાઓનું વધતું લક્ષણ બની રહ્યું છે. જ્યારે સુનાવણીમાં, અદાલતને એવું લાગે છે કે એક પોલીસ અધિકારીએ તેની ફરજ નિભાવતી વખતે, તેના હોદ્દાનો દુરુપયોગ કર્યો છે અને દમનકારી વર્તન કર્યું છે, ત્યારે તેના વર્તનની સખત અસંમતિ વ્યક્ત કરવી એ તેની સ્પષ્ટ ફરજ છે તેમાં કોઈ શંકા નથી. પરંતુ આ કિસ્સામાં પુરાવા અથવા સંજોગોમાં તેના માટે કોઈ વાજબી આધાર ન હોય ત્યારે અધિકારી તરફથી આવા વર્તનને બિનજરૂરી રીતે અને અલબત્ત ન ધારણ કરવું તે પણ તેની ફરજ છે. કોઈ વ્યક્તિ પ્રામાણિકપણે કામ કરે છે તેવી ધારણા અન્ય વ્યક્તિઓની જેમ પોલીસ અધિકારીની તરફેણમાં પણ લાગુ પડે છે, અને તેથી સારા આધારો વિના તેના પર અવિશ્વાસ અને શંકા કરવી એ ન્યાયિક અભિગમ નથી. આવા વલણથી ન તો મેજિસ્ટ્રેટને શ્રેય મળી શકે અને ન તો જનતાને ફાયદો થઈ શકે. તે માત્ર પોલીસ વહીવટીતંત્રની પ્રતિષ્ઠાને ઓછી કરી શકે છે.

તે ફરિયાદી પક્ષનો કેસ છે કે અપીલકર્તાએ ખોટી દાઢી શોધી કાઢી હતી, જેને તેણે શિવમાં શમી વૃક્ષ નીચે દફનાવી હતી, અને તેણે હત્યા સમયે તેને પહેરી હતી. અપીલકર્તાએ વસૂલાતનો ઇનકાર કર્યો ન હતો, પરંતુ જણાવ્યું હતું કે તેણે જ તેનો ખુલાસો કર્યો ન હતો, પરંતુ જમાદારે કર્યો હતો. નીચેની બંને અદાલતોએ ફરિયાદી પક્ષના નિવેદનને સાચું ગણાવ્યું છે, પરંતુ જ્યારે સત્ર ન્યાયાધીશે ચુકાદો આપ્યો હતો કે અપીલકર્તાને ફસાવવા માટે તે પૂરતું નથી, ત્યારે વિદ્વાન

ન્યાયાધીશોએ અન્યથા અભિપ્રાય આપ્યો હતો.પી. ડબલ્યુ. ૧૬ એ જણાવ્યું છે કે તેણે ૧૮મી મેના રોજ મધ્યરાત્રિએ કલાવાડની બહારના વિસ્તારમાં અપીલકર્તાને ખોટી દાઢી પહેરેલો જોયો હતો અને આ પુરાવા પર સેશન્સ જજની ટિપ્પણી છે:

" મને નથી લાગતું કે આ પુરાવા ફરિયાદી પક્ષનો કેસ વાજબી શંકાની બહાર સાબિત કરશે.શ્રેષ્ઠ રીતે, આરોપી સામે શંકા ઉભી કરવા માટે તે પૂરતું હશે.પરંતુ જો અપીલકર્તા દ્વારા દાઢીની શોધ કરવામાં આવી હોય, તો ચોક્કસપણે તે તેની વિરુદ્ધ પુરાવાની સાંકળમાં એક મૂલ્યવાન કડી છે.

પછી આપણે અપીલકર્તા દ્વારા પી. ડબલ્યુ. ૨૧ સમક્ષ કરવામાં આવેલી કબૂલાત પર આવીએ છીએ.મેજિસ્ટ્રેટે જુબાની આપી છે કે તેણે તેને રેકૉર્ડ કરતા પહેલા પોતાને સંતોષ આપ્યો હતો કે તે સ્વૈચ્છિક હતું.સત્ર ન્યાયાધીશે તેમની જુબાનીને નકારી ન હતી, પરંતુ તેમનો અભિપ્રાય હતો કે અમુક સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખીને કબૂલાત સ્વૈચ્છિક ન હતી.હવે, આ બાબતને લગતી હકીકતો આ છે, અપીલકર્તાની, પહેલેથી જ જણાવ્યા મુજબ, ૨૦મી મેના રોજ ધરપકડ કરવામાં આવી હતી અને તેના દ્વારા કુહાડી અને ખોટી દાઢીની શોધ કરવામાં આવી હતી, અને ૨૧મીએ તેને મેજિસ્ટ્રેટને એક પત્ર સાથે મોકલવામાં આવ્યો હતો કે તે કબૂલાત કરવા માંગે છે.મેજિસ્ટ્રેટે પુરાવા આપ્યા છે કે તેણે એક જ સમયે કબૂલાત નોંધી ન હતી, કારણ કે તે ઈચ્છતો હતો કે અપીલકર્તા "શાંત થાય", અને તે મુજબ તેને વિચાર કરવા માટે દસ દિવસનો સમય આપ્યો, અને તેને ન્યાયિક લોક-અપ માટે પ્રતિબદ્ધ કર્યો.આમાં કશું અયોગ્ય નથી, અને

ખરેખર કબૂલાત સ્વૈચ્છિક કરવામાં આવી હતી તેની ખાતરી કરવા માટે તે એક પ્રશંસનીય સાવચેતી છે.૨૧-૫-૧૯૫૨ થી ૩-૬-૧૯૫૨ સુધી અપીલકર્તા ન્યાયિક લોક-અપમાં ચાલુ રહ્યો, અને આ એક એવી પરિસ્થિતિ છે જે સામાન્ય રીતે ધમકી અથવા પ્રલોભન હોવાની શક્યતાને નકારાત્મક બનાવવી જોઈએ.પરંતુ સત્ર ન્યાયાધીશે તેની સાથે કોઈ વજન જોડવાનો ઇનકાર કર્યો હતો, કારણ કે પોલીસ લોક-અપ અને ન્યાયિક લોક-અપ બંને એક જ પરિસરમાં સ્થિત હતા, જે ૨૦ ફૂટના અંતરે અલગ હતા, અને તે જ પોલીસ અધિકારીઓ દ્વારા રક્ષણ આપવામાં આવતું હતું, અને ન્યાયિક લોકઅપમાં તેનો પોતાનો વોર્ડર અને કારકુન જેલર હોવા છતાં, તેઓ માત્ર દિવસ દરમિયાન જ નજર રાખતા હતા, અને તેથી પોલીસ લોક-અપની અંદર પ્રવેશ ન કરી શકતી હોવા છતાં, તેમની પાસે "આરોપીઓને ધમકાવવા અને ધમકાવવાની દરેક તક" હતી.સેશન્સ જજે તે મુજબ ચુકાદો આપ્યો હતો કે કબૂલાત સ્વૈચ્છિક ન હતી.અપીલ પર, વિદ્વાન ન્યાયાધીશે એક અલગ નિષ્કર્ષ પર આવ્યા.તેઓ માનતા હતા કે સળીયા દ્વારા ધમકીઓ આપવામાં આવી હોવાની સંભાવના ખૂબ જ દૂરની અને કોઈપણ નિષ્કર્ષ માટેનો આધાર બનાવવા માટે બિનસંવેદનશીલ હતી, અને તમામ સંજોગો સૂચવે છે કે કબૂલાત સ્વૈચ્છિક હતી.આ મુખ્ય મુદ્દાઓ છે જે પુરાવાઓમાંથી બહાર આવે છે.

આ સ્થિતિનો સારાંશ આ રીતે આપી શકાય:

(૧) સત્ર ન્યાયાધીશના તારણો પર કોઈ વિશેષ ભાર મૂકવામાં આવતો નથી કે તે સાક્ષીઓના પુરાવા પર આધારિત છે જેમને તેમને પેટીમાં જોવાનો ફાયદો મળ્યો હતો અને વિશ્વાસ કર્યો હતો.મૌખિક પુરાવા ફરિયાદી પક્ષની બાજુએ હતા અને તેને સેશન્સ જજ દ્વારા નોંધપાત્ર રીતે સ્વીકારવામાં આવ્યો હતો.તેમનો ચુકાદો કેસની સંભાવનાઓ પર આધારિત છે, અને તેમાંથી, વિદ્વાન ન્યાયાધીશો ઓછામાં ઓછા તેમના જેટલા જ ન્યાય આપવા માટે સક્ષમ હતા.

(૨) જ્યાં સુધી તે લોહીથી ખરડાયેલી કુહાડીની જમી સાથે સંબંધિત છે ત્યાં સુધી સત્ર ન્યાયાધીશનો નિષ્કર્ષ સ્પષ્ટ રીતે ખોટો હતો, કારણ કે તે તેમના તર્કને અનુસરતો ન હતો.

(૩) કબૂલાતના સંદર્ભમાં, સેશન્સ જજનો નિષ્કર્ષ મૂર્ત કંઈપણ પર આધારિત નથી, અને મોટાભાગે પોલીસ પ્રત્યેના સામાન્ય અવિશ્વાસ દ્વારા રંગીન છે, પુરાવા પર આધારિત નથી અથવા સંજોગો દ્વારા ન્યાયી ઠેરવવામાં આવ્યો નથી.

(૪) વિદ્વાન ન્યાયાધીશોનો અભિપ્રાય હતો કે કબૂલાતને બાદ કરતાં પણ, આ કેસમાં અન્ય પુરાવા અપીલકર્તાના અપરાધને સ્થાપિત કરવા માટે પૂરતા હતા.

(૫) ચારેય મૂલ્યાંકનકારોનો અભિપ્રાય હતો કે અપીલકર્તા દોષિત છે.

હવે, અગાઉની ચર્ચાનો આધાર બનેલા બે પ્રશ્નો પર પાછા ફરીએ, (૧) ઉચ્ચ અદાલતે તેના દ્વારા પહોંચેલા અને ઉપર દર્શાવેલ તારણોને ધ્યાનમાં રાખીને, કલમ ૪૧૭ હેઠળ તેની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને શું કરવાનું છે, અને

"અનિવાર્ય કારણો" નો સિદ્ધાંત તેના પર કેવી રીતે આધાર રાખે છે?(૨) કયા આધારો પર આપણે તેના નિર્ણયમાં દખલ કરી શકીએ?કલમ ૪૧૭ હેઠળ અપીલની સુનાવણી કરતી અદાલતનો સામનો ત્રણ શક્યતાઓ સાથે થઈ શકે છે:(i) તે મુદ્દાના પ્રશ્નો પર ટ્રાયલ કોર્ટ જેવા જ નિષ્કર્ષ પર આવી શકે છે, જે કિસ્સામાં, અલબત્ત, તેણે અપીલને ફગાવી દેવી જોઈએ; (ii) તે ધ્યાનમાં લઈ શકે છે કે પુરાવા એક રીતે અથવા બીજી રીતે સ્પષ્ટ અને નિર્ણાયક ન હતા, જે કિસ્સામાં અપીલ અદાલત તરીકે તેની ફરજ વિરુદ્ધ અપીલ કરાયેલા ચુકાદામાં દખલ ન કરવાની રહેશે; અને (iii) તે પ્રથમ વખતની અદાલત દ્વારા પહોંચેલા પુરાવાથી વિપરીત પુરાવાઓની પ્રશંસા પર નિષ્કર્ષ પર આવી શકે છે, જે કિસ્સામાં કલમ ૪૧૭ હેઠળ તેની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને નિર્દોષ જાહેર કરવાના આદેશને રદ કરવો તે સ્પષ્ટ રીતે તેની ફરજ હશે. આ યોજનામાં "અનિવાર્ય કારણો" નો સિદ્ધાંત ક્યાંથી આવે છે?બીજી શ્રેણીમાં તેની કોઈ જરૂર નથી, કારણ કે તે સિવાય પણ, તે જ પરિણામ, પહેલેથી જ જણાવ્યા મુજબ, અપીલની તમામ અદાલતોને લાગુ પડતા સિદ્ધાંતોનું પાલન કરવું આવશ્યક છે.પછી, કેસોની ત્રીજી શ્રેણી રહે છે.જો ઉચ્ચ અદાલત અપીલકર્તા દોષિત છે તેવા પુરાવાની પ્રશંસા કરીને નિષ્કર્ષ પર આવે છે, તો શું તે આ સિદ્ધાંતના આધારે નિર્દોષ જાહેર કરવાના આદેશની પુષ્ટિ કરે છે?ચોક્કસપણે નહીં, કારણ કે તે કલમ ૪૧૭ દ્વારા આપવામાં આવેલા અધિકારને ભ્રામક બનાવશે.આમ, "અનિવાર્ય કારણો" ના સિદ્ધાંતનો ઉપયોગ માત્ર હકીકતના પ્રશ્નો નક્કી કરવા માટે અપીલીય અદાલત માટે માર્ગદર્શક તરીકે જ થતો હોવાનું જણાય છે.કલમ

જ૧૭ હેઠળ તેની સત્તાઓને અસર કરતા તેનું કોઈ સ્વતંત્ર મૂલ્ય નથી.જો તે સાચી સ્થિતિ છે, તો તે શીઓ સ્વરૂપ વિરુદ્ધ રાજા-સમ્રાટ [૧૯૩૪] એલ. આર. ૬૧ આઈ.એ.૩૯૮. અને નૂર મોહમ્મદ વિરુદ્ધ સમ્રાટ એ. આઈ. આર. ૧૯૪૫ પી. સી. ૧૫૧. અને પ્રીતમ સિંહ વિરુદ્ધ રાજ્ય [૧૯૫૦] એસ. સી. આર. ૪૫૩ માં નિર્ધારિત સિદ્ધાંતોને અનુસરે છે કે આ અદાલત કલમ ૪૧૭ હેઠળ પસાર કરાયેલા આદેશોમાં દખલ કરી શકતી નથી.

મારા મતે, આ અપીલ રદ થવી જોઈએ.

આદેશ.

અદાલત દ્વારા-બહુમતીના ચુકાદા અનુસાર આ અપીલને મંજૂરી છે.કેદ અને સજાને રદ કરવામાં આવે છે અને અપીલકર્તાને નિર્દોષ જાહેર કરવામાં આવે છે.

This judgment has been translated using AI Tool - SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.